

LLUC

MAIG-JUNY 1987

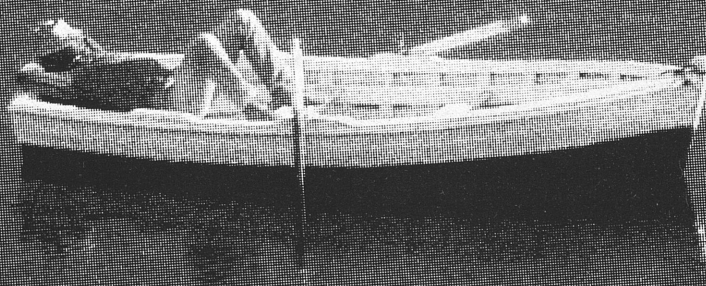
NÚM. 738

225 PTS.

ELS GLOSADORS

I demà què?

Esta es la pregunta que todos debemos contestar en un momento u otro

Porque la fuerza y los recursos de los años jóvenes van pasando y llega el momento en que la persona ha de tener preparado un fondo propio que le haga posible esperar con tranquilidad los años que suceden a la jubilación.

Para que usted pueda contestar de la mejor manera a esta pregunta, BANCA MARCH ha preparado su Plan de Jubilación. Un plan que puede significar mucho en su futuro.

UN EJEMPLO:
Si Vd. destina al PLA "Sa BANCA" DE JUBILACION 10.000 ptas. cada mes, y supuesto que se obtenga una rentabilidad media efectiva del 11%.

Al cabo de:	Alcanzaria un capital de: (*)	Y solo habria ingresado
5 años	918.200 ptas.	600.000 ptas.
10 años	2.465.420 ptas.	1.200.000 ptas.
15 años	5.072.590 ptas.	1.800.000 ptas.
20 años	9.465.810 ptas.	2.400.000 ptas.
25 años	16.868.640 ptas.	3.000.000 ptas.
30 años	29.342.840 ptas.	3.600.000 ptas.

(X) Supuesta la reinversión con las deducciones fiscales máximas.

T'esperam

Si desea recibir más información sin compromiso, llámenos al telef. 34.06.60 y estudiaremos conjuntamente su PLA "Sa BANCA" de JUBILACION o su medida o bien envíe este cupón complementario a BANCA MARCH.

Nombre: _____ Telf. _____
 Apellidos: _____ Domicilio: _____
 Población: _____ C.P. Postal: _____

Revista

LLUC

Apartat de Correus n.º 619
07080 Palma de Mallorca

Benvolgut Sr/:

L'actual administració de LLUC
no disposa de la vostra domiciliació
bancària; si no ens l'heu comunicada,
vos pregam que ho faceu tot d'una que pugueu.

Nom i llinatges

Domicili núm. pis

Població D.P.

es fa subscriptor de la revista LLUC per l'any 1987. Farà efectiu l'import (1300 pessetes)

enviant un gir postal o taló bancari barrat

per un rebut domiciliari al Banc o Caixa (suggerim aquest sistema)

Banc/caixa

Carrer

Població D.P.

Número de compte

Marcau amb X la forma de pagament que us sembli millor.
Enviau aquesta butlleta de subscripció a: REVISTA LLUC,
apartat de correus 619, 07080 PALMA DE MALLORCA.

tallau

CARTA D'ORDRE AL BANC O CAIXA D'ESTALVIS

BANC O CAIXA

Agència n.º Carrer de de 19

Distingits senyors:

Els agrairé que, fins a nova ordre, vulguin atendre amb càrrec al meu compte els rebuts que els siguin presentats per la REVISTA LLUC relatius a la meva subscripció.

Els saluda atentament

(signatura)

TITULAR DEL COMPTE

Sr.

C/.

Localitat

C/C. n.º

C/C o Estalvi n.º

LLUC

Revista bimestral
ANY LXVII

Direcció:

PP. Missioners dels Sagrats Cors
Monestir de la Real
07010 Ciutat de Mallorca

Informació i correspondència:

Apartat de correus 619
07080 Palma de Mallorca
Telèfon 25 04 95

Director:

Bartomeu Suau Tugores

Conseller Delegat:

Ramon Ballester i Vives

Cap de Redacció:

Pere J. Llabrés i Martorell

Consell de Redacció:

Miquel Gayà i Sitjar
Gabriel Janer Manila
Maria de la Pau Janer Mulet
Joan Mas i Vives
Leonard Muntaner i Mariano

Administrador:

Gaspar Alemany i Ramis

Subscripció: 1.300 ptes. anuals

Estranger: 1.500 ptes. anuals

Preu de l'exemplar: 225 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Fotos de la coberta:

Del llibre **Tomàs Monserrat, Retratista d'un poble**

Fotocomposició i impressió:

Taller Gràfic Ramon

Jaume Balmes, 43

Tel. 25 44 32

07004 Palma de Mallorca

Dipòsit legal: P.M. 276-1958
I.S.S.N. 0211-092 X

sumari

Pàg.

- 2 **EDITORIAL: Per la nostra cultura.** El dossier que publicam sobre els glosadors ens dóna l'avinentsa de reflexionar sobre algunes circumstàncies actuals de la cultura de les Illes, de la que és autènticament nostra, i sobre el futur més immediat.
- 3 **«Es teu glosar no m'espanta».** Un article de Gabriel Janer Manila ençata el dossier tan interessant sobre una de les manifestacions més característiques de la nostra cultura popular.
- 5 **Glosadors,** per Maria Magdalena Gelabert i Miró. Parla concretament de quatre glosadors de Manacor, en el s. XIX.
- 7 Miquel Pons publica i comenta algunes **Codolades de Setmana Santa**, que almanco en part són inèdites.
- 10 Miquel Sbert i Garau presenta un interessantíssim recorregut de **Glosadors de Llucmajor**. Es veu que en aquesta antiga vila mallorquina el gust per les gloses era d'allò més viu i que donava fruits ben saborosos.
- 16 Un record i un homenatge al glosador **«Sostre», Sebastià Vidal**, de Cas Concos. Ens l'ofereix Guillem Montserrat i Vidal.
- 20 **Llorenç Capellà Garí, glosador.** Carme Simó descriu les vicissituds vitals i la producció valuosa d'aquest cèlebre glosador d'Algaida, pare del conegut autor de teatre, Pere Capellà.
- 23 **Joana Serra «Cartera», glosadora de Búger.** La producció ben apreciable d'aquesta glosadora del pla de Mallorca ens és oferta en un article ben suggestiu de Margalida Lledó.
- 26 L'actualitat dels glosats, la seva incidència real en les festes i vida quotidiana dels nostres pobles, és descrita a l'article de Gabriel Pieras: **La glosa avui.**
- 29 **L'ESGLÉSIA NOSTRA.** El turisme és un fet tan característic de l'activitat mallorquina que sempre és un tema viu. Des de l'angle religiós, i ètic en concret, ha estat estudiat al XV Congrés de Pastoral de Turisme, que s'ha reunit la darrera setmana de maig a Ca'n Tàpera. Antoni Alzamora us en fa la breu crònica i us assabenta de les conclusions: **Turisme, Església i Mallorca. Després del Congrés...**
- 31 El P. Rafel Juan, estudiós i conservador de l'arxiu de Lluc, ens ofereix, i continuarà oferint-nos, treballs ben interessants del santuari de què pren nom la nostra revista. **Fills de França a Lluc** és la col·laboració d'aquest número.
- 34 **Lluc per Mallorca**, crònica del santuari, per Gaspar Alemany.
- 35 **LLIBRES.** Recensions d'obres mallorquines i d'un anuari de temes àrabs, en què es troben bons estudis referents a l'època musulmana de la nostra illa.

editorial

Per la nostra cultura

El dossier que encapçala el present número de *Lluc* ens convida a obrir aquestes planes amb una reflexió sobre la nostra cultura. Una de les fonts d'aquesta, una de les seves expressions més pròpies, autòctones i arrelades, de les que més arribaven a l'ànima dels nostres avis, varen ser els GLOSATS. El *glosador* era *portaveu del poble*. Bé ho podem dir amb paraules bíbliques i solemnes. Era realment així. I si les gloses revisquessin com cal, certament que els nostres glosadors podrien complir aquesta tasca amb igual o major encert que els professionals dels mitjans moderns de comunicació social.

A les gloses dels *portaveus del nostre poble* hi bategava tota la vida d'aquest, la seva història passada o ben propera encara, els seus costums, treballs, maldecaps, passions, esperances, desconhorts, ideals i desil·lusions. Tot hi era allà, viu, expressat en *poesia, no acadèmica, llepada, untuosa i pentinada, sinó rude i plena de brava sang*, com va escriure l'eminent folklorista P. Rafel Ginard i Bauçà.

Certament les gloses no són, ni prou fer-hi, tota la nostra cultura. Són part importantíssima de la que anomenam *cultura popular*: feta pel poble i per al poble, sovint anònima —almanco sense nom d'autor ens n'han arribat tantes, de gloses!— cantada pel qui era portaveu d'aquest poble.

Cal pensar també en l'*altra* cultura: l'acadèmica, erudita, científica, il·lustrada. La cultura popular ha perviscut gràcies a un enamorament visceral del poble nostre, de gent sovint poc il·lustrada i àdhuc il·letrada. Però en tenim una altra, de cultura, pròpia, ben nostra, aquesta sí —fora d'algunes excepcions— amb noms i llinatges. I aquesta és la que ens ha estat sostreta; és a dir, la que ha estat engolida per una altra cultura *imposada*, imperialista, forastera. Malauradament, d'aquesta cultura lletraferida, el poble no en sol tenir ni una lleu notícia. Ha trobat i troba encara mil entrebancs per a expandir-se, per manifestar-se, per entrar dins la informació i la consciència viva del poble, del qual surt certament i per al qual al capdavall és creada.

Ja fa un any que s'aprovà la llei de normalització lingüística, que dissortadament encara és paper banyat. Si som conscients del futur del nostre poble, ens cal emprendre tossudament, de pressa i sense concessions, una *normalització cultural* en el sentit més ample de la paraula.

Aquesta primera plana, escrita tot just després de conèixer els resultats de les eleccions del 10 de juny, vol esser una crida ferma, forta com la dels saigs de les nostres viles, vibrant com el cant dels glosadors més nostrats.

Ens complau de veres que, en els seus programes electorals, les forces polítiques hagin expressat la voluntat de *protegir, encoratjar i promoure la nostra cultura pròpia*. Que els qui regiran el nostre país insular, els nostres Consells, les nostres ciutats i viles, ho recordin ferm a l'hora de prendre decisions. Que tinguin prou clar quina és la *nostra* cultura, *la que identifica aquest poble*, la que *uneix les nostres illes* i ens *agermana amb altres països* de la península i amb la ciutat d'Alguer. És de les Illes, amb uns trets propis, és vere; però no és aïllada absolutament. La que ens distingeix com a poble no és la imposada, la que no cal defensar ja que té massa defensors que vetlen per ella, i ens la continuen imposant amb uns mitjans cada dia més poderosos. La tasca cultural del Govern autònom, dels Consells insulars, dels ajuntaments, conjuntament amb les de totes les entitats ciutadanes que estan compromeses amb la cultura, és la de promoure específicament aquella cultura que ens identifica com a poble, que és nostra des de les arrels, que s'expressa en l'*única llengua pròpia nostra*, que és la *catalana*: deixem-ho ben clar.

Sols així *farem un poble i farem pàtria, culturalment*. Que el poble conri la cultura que ha sabut esgotar i enaltir; que tenguem accés ben ample a tota la cultura que l'identifica, sense cap trava; i que aquesta cultura sigui l'expressió genuïna i perdurable del seu ser en tota la seva amplitud, des d'ara i de cara al futur, *el futur vertaderament nostre*: el de les Illes i dels altres països de la mateixa llengua i cultura.

DOSSIER: ELS GLOSADORS

«Es teu glosar no m'espanta»

per Gabriel Janer Manila

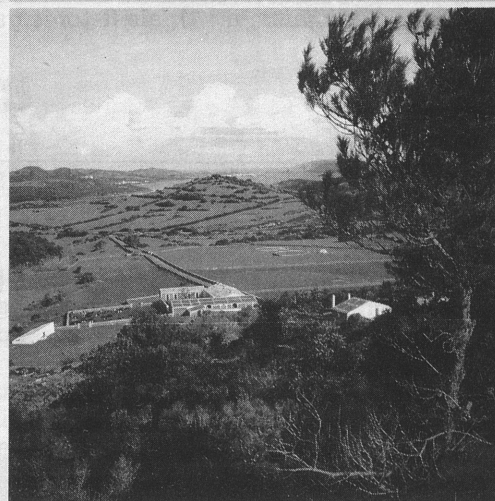
Segurament, una de les característiques dels glosadors és la seva capacitat d'improvisació, encara que saben que mai no es dona d'una forma absoluta. Existeixen una sèrie de regles pre-establertes, de normes culturals que, en la memòria del glosador, es tradueixen en estructures mètriques, en rimes llargament experimentades, emprades amb destresa. Tot aquest coneixement, només adquirit a força d'una pràctica continuada, acaba per posar-se en funcionament a l'hora de la improvisació. Però ja sabem que mai no existeix l'espontaneïtat pura, perquè no existeix l'automatisme pur.

De fet, emperò, allò que defineix la improvisació és la coincidència entre la producció i la transmissió d'un text; produït, doncs, i integrat en la «performance»: l'acció complexa mitjançant la qual un missatge poètic és transmès i captat simultàniament. (Paraula poètica, veu, melodia —text, energia, forma sonora— activament units en performance, condueixen a la unitat del sentit). Aquest text, doncs, creat en el mateix instant en què es produeix la recepció es diferencia i s'oposa a aquell altre que ha estat prèviament produït per a la «performance».

Una altra qualitat que podem referir als glosadors és la seva capacitat de pugna, de debat entre dos homes o entre un home i una dona que pugnen públicament per galejar el seu enginy i la seva capacitat de produir repentinament, improvisadament, les gloses. Aquesta habilitat de rivalitzar en fa dels glosats un veritable ritual que es manifesta en les bregues o en les disputes públiques entre els mateixos glosadors. En una ocasió vaig sentir una glosadora algaidina que temia pel combat que presentarien els sineuers. Deia: «Aquests vendran a safalcar-nos, si no anam vius». Una cançó antiga diu:

*Es teu glosar no m'espanta,
si més no t'has explicat.
Te veig més embarassat
que un llagost que s'és travat
a dins un fil de taranta.*

1ª Trobada de Glosadors de les Illes Balears

*Maó / Es Castell / Sant Lluís / Es Mercadal /
Es Migjorn / Ferreries / Ciutadella
Dies 1, 2 i 3 de maig, 1986*

Les imatges poètiques: similituds, metàfores, metonímies... són presents en la pugna. Però la gent sap que el glosador seria capaç de contradir-se, de jugar amb les paraules fins a l'infinit, només per sortir-ne aïrós de la rivalitat:

*l'liberau-mos Sant Antoni
de llengo de glosador.
N'hi emprèn com a un pintor
qui, amb sa mateixa color,
tant pinta sant com dimoni.*

Hi ha pobles especialment afectats de glosar, que presumeixen de tenir bons glosadors: Sóller, Artà, Campanet, Algaida, Pòrtol, Lluçmajor... El Pare Rafel Ginard escrivia d'Artà, fa prop de seixanta anys: «A Artà sempre s'és conservada, amb gran prestigi, la raça dels glosadors, rapsodes redivius, personatges semidivins, pels quals el broll de la inspiració mai no s'estronca» (*Croquis Artanencs*, Artà, 1929. Pàg. 39). Una altra cançó antiga adverteix:

*Algaida solleriqueja,
perquè tots són glosadors.*

N'hi ha hagut, emperò, arreu de l'illa. Homes i dones que tenien vena de glosador, hereus, qui sap, dels poetes remots del poble.

Es tracta d'un fenomen conegut en d'altres indrets de la terra. Potser sortí d'Europa —escriu Paul Zumthor (*Introduction à a poésie oral*. París, 1983. Pàg. 102)— a les darreries de l'Edat Mitjana i es va estendre, posteriorment, a Amèrica llatina. Hem referesc als bersolaris del País Basc, amb les diverses variacions, d'origen remot: «Hasta nuestros días —ha escrit Pedro Barea— ha llegado el fenómeno del bersolari. El bersolari es un improvisario, un trovero. Hace versos rápidos sobre un tema propuesto de antemano en réplica a uno o a otros bersolaris» (*Pipirijaina*, n.º 1); als fistoires gallecs amb

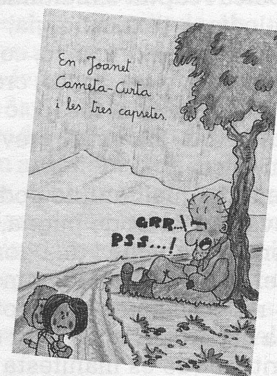
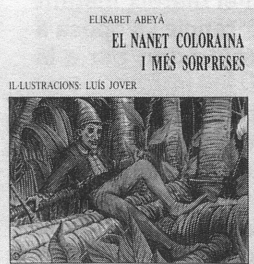
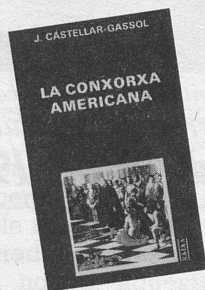
els seus desafíos: «O desafio requiere, non somentes facilidade prá improvisation, senón tamén inxenio pra procurar o tema adoitado e pra proñoer cantigas que dificulten a resposta». Xoaquín Lorenzo Fernández (*Cantigueiro popular da Línia Baixa*. Galaxia. Vigo, 1973. Pàg. 13); als payadores, cantaires ambulants de la regió del Río de la Plata que improvisen poemes plens d'aforismes i sentències acompanyant-se —com els glosadors menorquins— amb la guitarra; als repentistas brasilers, etc.

A mesura que la gent ha après a llegir i han estat divulgades les tècniques d'impressió, els glosadors han publicat els seus glosats en fulls de canya i cordill o en plagues, que donen testimoni d'una gran varietat de temes: morts de desgràcia i robatoris, esdeveniments col·lectius dels quals valia la pena servir memòria, consells als enamorats, gloses polítiques i cançons de burla...

Finalment he de referir-me a la intencionalitat de joc que hi ha en la improvisació de gloses, en la pugna i en la rivalitat. Un joc de paraules, d'entrebancs, de rimmes... Es tracta de la capacitat dels homes d'explorar una vegada més les possibilitats de la llengua, d'experimentar els límits de la imaginació a través de les rutes que sorgeixen dels mots.

GABRIEL JANER MANILA

DARRERES NOVETATS DE L'EDITORIAL MOLL

J. Castellar-Gassol, *La conxorxa americana*. Biblioteca «Raixa», 141.

Jospe M.ª Palau i Camps, *Paisatge de dunes*. Biblioteca «Raixa», 142.

Elisabet Abeyà, *El nanet Coloraina i més sorpreses*.

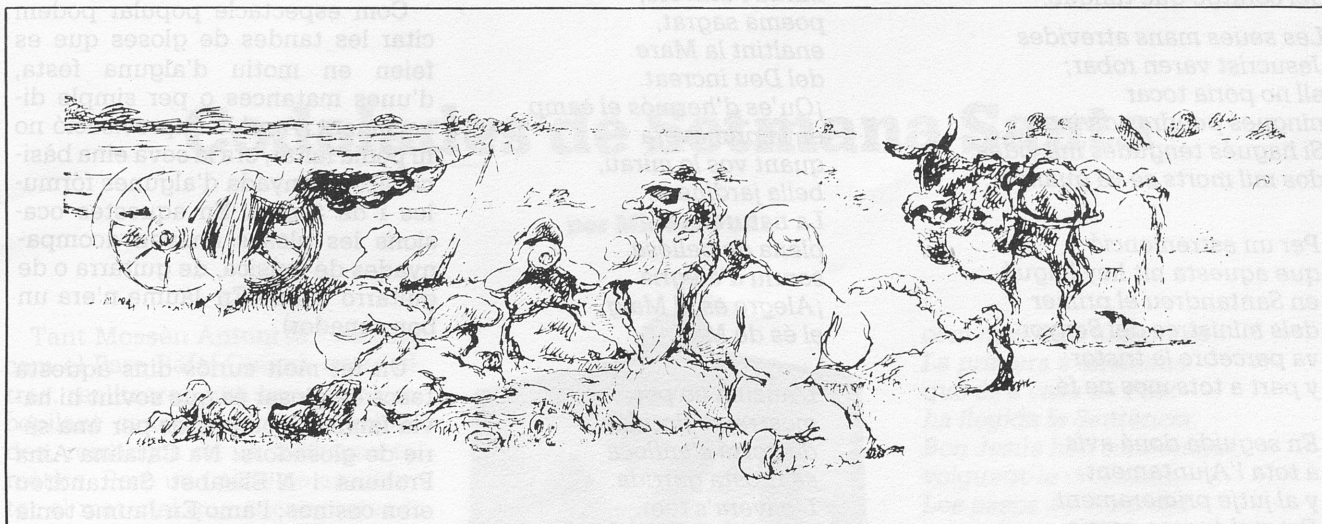
Jaume Ordines i Llobera / Mateu Rigo i Bonet, *En Joanet Cameta-Curta i les tres capsetes*.

Adaptació de la Rondalla Mallorquina de Mn. Antoni Maria Alcover.

editorial
MOLL

Torre de l'Amor, 4, Palma de Mallorca

DOSSIER: ELS GLOSADORS

Dibuix de Francesc Salvà a l'obra de Baltasar Coll «Folklore de Lluçmajor» (1971)

Glosadors

per M.ª Magdalena Gelabert i Miró

El *Diccionari català-valencià-balear* de Mossèn Antoni M.ª Alcover i D. Francesc de Borja Moll defineix el mot «glosador» com «qui fa gloses; poeta popular sense instrucció literària, que fa versos per instint en la llengua vulgar i, generalment improvisant-los».

Sens cap dubte, qualsevol profà que s'interessi, de cop i volta, pel tema dels glosadors s'ha de centrar en les característiques que els defineixen com a tals. Intentaré, aquí, fer un recompte de les particularitats que hi trobam en aquests personatges, aclarint, d'entrada, que m'he basat fonamentalment en un estudi que vaig fer sobre alguns glosadors de Manacor del segle XIX (l'amo Antoni Vicenç Santandreu, de Son Garbeta; Catalina Aina Prohens i Grimalt, Na Comes; Elisabet Santandreu Prohens, Na Comes; Jaume Adrover i Frau, Verrató).

Per començar cal dir que els glosadors provenien generalment de

les classes humils; en el cas dels quatre glosadors anteriors tots eren persones de fora-vila que es dedicaven a fer feina pel camp. L'amo En Jaume era concretament pastor, i ho era perquè tenia una malaltia que li dificultava la respiració i no podia fer segons quines altres feines. Cap dels quatre no tenia «instrucció literària», eren homes sense lletra (l'amo Antoni Vicenç així mateix va anar a aprendre d'escriure, just-just, el seu nom) que no es dedicaven a fer gloses com a ofici sinó com a divertiment, «per instint» com diu el diccionari Alcover-Moll. Per aquesta raó una de les característiques més importants dels bons glosadors era la seva memòria perquè no podien tenir com a ajuda la lletra escrita.

Les gloses (1), les glosades (2) i els glosats (3) sorgien de les circumstàncies que envoltaven aquests homes i dones i estaven marcats per la seva manera de veure les coses, que era, en general,

la del poble. Un dels glosats de Na Catalina Aina Prohens és l'anomenat *Cansons de quant robaren al bon Jesús* en el qual se'ns consta un robatori que succeí a Manacor l'any 1865. Es robà la «Sagrada Forma» del sagrari de l'altar major. Aquest fet va commoure profundament el poble i Na Catalina Aina Comes en dona testimoni amb aquesta composició que va esser publicada pel setmanari *La Aurora* de Manacor dia 16 de febrer de l'any 1907. En reproduesc un fragment:

*Ab desitx está el meu cos
d'una glosada dictar
de quant l'esglesia's trobá
ab tot el pesar més gros,
robantlí lo seu espòs
un infame cristiá.*

(1) Glosa: cançó o composició en vers, generalment curta i improvisada.

(2) Glosada: glosa llarga o sèrie de gloses.

(3) Glosat: glosada llarga sobre un fet determinat.

*A l'any mil vuytcents xixanta
y cinch, el dijous jardé,
un atrevit hi hagué
que entrá dins la esglesia santa.
Tota persona s'espanta
del coratge que tengué.*

*Les seues mans atrevides
Jesucrist varen robar;
ell no poria tocar
ningues pendres divines.
Si hagués tengudes mil vides
dos mil morts se va guanyar.*

*Per un estremonció
que aquesta nit hey hagué,
en Santandreu el primer
dels ministres del Senyor
va percebre la tristor
y part a tots mos ne fé.*

*En seguida doná vivs
a tota l'Ajuntament;
y al jutje primerament.
Era axó lo mes presis
per que tothom acudís
a cercá'l Sant Sagrament*

També va escriure *Es cólera del any 1865* (composició perduda).

Solen esser freqüents les referències a la natura; era un element amb el qual hi tenien un contacte constant ja que tots quatre feien vida de camp. *El mes de maig* de l'amo Antoni Vicenç fou publicada també al setmanari *La Aurora* dia 27 d'abril de 1907. En aquesta com-

posició el glosador ens descriu com és la natura que l'envolta en aquest mes:

EL MES DE MAIG (fragment)

*Mirau l'univers,
poema sagrat,
enaltint la Mare
del Deu increat.
¡Qu'es d'hermós el camp
en la primavera
quant vos lo mirau,
bella jardinera.
La naturalesa,
plena de bellesa,
sonriu d'alegria.
¡Alegre es el Maig
el és de Maria!*

*L'auzina no pot
mostrarse florida;
de borra s'enfloc
sa brosta garrida.
L'olivera's tem,
y esclata en parella
tendre que mereix
el bes de l'abella.
Y ab remor suau
el símbol de pau
el cor extassia.
¡Alegre es el Maig,
el més de Maria!*

N'Elisabet Santandreu també té dues composicions que són representatives en aquest sentit i d'anomenen *Sa floreta de passió* i *Els gorions*.

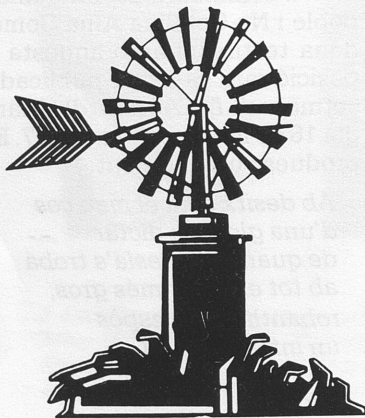
Com es pot observar en aquesta mostra, una de les característiques que destaca en les gloses és la seva naturalitat, res no hi manca tant com les expressions recercades.

Com espectacle popular podem citar les tandes de gloses que es feien en motiu d'alguna festa, d'unes matances o per simple divertiment. Aquí la improvisació no hi podia faltar, era la seva eina bàsica, acompanyada d'algunes fórmules i de tòpics. En aquestes ocasions les gloses anaven acompanyades de música, de guitarra o de guitarró (l'amo En Jaume n'era un bon sonador).

Un fet molt curiós dins aquesta tasca de glosar és que sovint hi havia famílies compostes per una sèrie de glosadors: Na Catalina Aina Prohens i N'Elisabet Santandreu eren cosines; l'amo En Jaume tenia dos germans i una germana que també eren glosadors però son pare, segons deien, els superava a tots.

Glosar formava part de la seva vida, quasibé podríem dir del seu esser i el feien servir a qualsevol moment, fos quotidià, fos seriós, fos de bauxa o de rialla.

M.ª MAGDALENA GELABERT I MIRÓ

Diario de Mallorca

un diari

per a tots els mallorquins

LLUC li agraeix la facilitació de les il·lustracions

DOSSIER: ELS GLOSADORS

Codolades de Setmana Santa

per Miquel Pons

Tant Mossèn Antoni M.ª Alcover com el Pare Rafel Ginard, entre altres, realitzaren una bona feina recopilant cançons, glosats, codolades, romanços de variadíssima temàtica. Però un i altre no assoliren tot el material que encara serva la memòria de tants de vells de les contrades de Mallorca. Material que es fa urgent arreplegar ara que encara hi som a temps. Ja sé que aquesta tasca no està deixada de la mà de Déu. Que hi ha algú que se sent hereu del Pare Ginard i segueix les seves petjades. També la Universitat ha fet, i possiblement fa, alguna cosa dins aquest camp. És ben hora d'aprofitar el temps, i recollir tota casta de material relacionat amb la literatura popular.

Molts de glosats, romanços i codolades tenien la seva tonada, per desgràcia perduda per sempre. Les feines del camp tenien les seves cançons però hi havia feines més escaients per cantar glosats, romanços i codolades de més o manco duració. La feina d'entrecavar o arrancar herba de les faves i xeixes, a vegades atepèides de cogules boscanes, roselles, coltells, maragall... esdevenia durant la Setmana Santa, que se celebrava d'una manera diferent a hores d'ara. Talls d'entrecavadors, esquena corbada i capell posat, a mitja veu cantaven codolades i cançons que feien menció de la Setmana Santa com *El rellotge de Jesucrist*, *El plant de Maria*, *La cena*, *Les passes de Jesucrist...* De *Les passes de Jesucrist* Mossèn Alcover a *Corema*, *Setmana Santa i Pasco* (1), en ofereix la versió del seu pare que arriba a la quarta passa. La meva mare, Maria

Llanterna de la Passió (Parròquia de Consell)

Bonet i Barceló, de 88 anys, nascuda a S'Alqueria Blanca, em va recitar fins a la novena i no en recordà més (2). Ni una ni altra apareixen en el volum quart del *Cançoner popular de Mallorca* del Pare Ginard (3). Aquesta és la versió de la meva mare:

LES PASSES DE JESUCRIST
 Dotze creus que han fetes noves
 amb que nos hem de salvar.
 Los passos de Jesucrist
 anem-los a visitar
 i a Maria qui està sola,
 perquè ella és qui ens aconsola

com mos sent allamentar.
 La primera s'anomena
 què és a casa de Pilat
 ha llegida la Sentència;
 Bon Jesús han condemnat,
 volguent-lo crucificar.
 Los pasos de Jesucrist
 anem-los a visitar
 i a Maria, que està sola,
 perquè Ella nos aconsola
 com nos sent allamentar.
 La segona s'anomena
 que és a casa de fuster,
 allà on feren la creu
 per clavar a Déu vertader.
 La tercera s'anomena
 que és a casa de ferrer,
 allà on feren los claus
 per clavar Déu vertader.
 La quarta creu s'anomena
 com sa Mare l'encontrà.
 No el coneixia de cara
 tan desfigurat va estar.
 Lo cinqué el Cirineu
 venia de treballar
 i aquí el varen llogar
 per aidar a Jesús portar
 la creu no sé per quin preu.
 La sisena una matrona
 el vel des cap se llevà,
 la cara li eixugà
 perquè no tenia ja
 fesomia de persona.
 La setena veig mon Déu
 caigut segona vegada,
 quan amarga l'ha pagada
 la fiança que mos féu.
 La vuitena unes matrones
 qui plorant feien combat
 i Ell les digué: Senyores,
 plorau els vostres pecats.
 La novena atropellat
 d'aquella gent tan malvada,
 caigut tercera vegada
 per borrar nostro'n pecat.

Fa bastants d'anys que Mossèn Bartomeu Mulet, de Sineu, em deixà unes codolades o glosats relacionats amb la Setmana Santa, que havia recollits de madò o madona Francina-Aina Riutort i Gelabert, de Sineu, l'any 1951. Les mateixes codolades foren presentades pel mateix Mossèn Mulet com a treball de l'assignatura «Teoria y práctica de la lengua castellana», que explicava Joan Miralles, a la Facultat de Filosofia i Lletres de Palma, el curs 1970-1971. Una d'elles és *Els plants de Maria*, variació que difereix de la recollida per Mossèn Alcover de la seva germana Francina-Aina, de vers l'any 1880, a Manacor (4). Vet ací la versió sineuera.

ELS PLANTS DE MARIA

*Aquí está la Verge,
tan dolorosa,
com a mare piadosa,
mirant son Fill
que tan fort penava
per a morir;
ella, amb grans plants,
va dir:
—O, amat Fill!
O, clar espill!*

*O, llum del món!
O, profeta i sant!
Vós que estau aquí penant,
tot sanguinós,
tot trist i amargós;
los meus goigs
en grans tristors
se són convertits
i se són departits
de los ulls meus
veient estes penes greus
que heu de passar.
Vos suplic que gireu, Vós,
la vostra cara.
¿On són los àngels ara
que tant m'alegraven
i continuament cantaven
goigs de mon instant?
—Mon cosí germà Juan
per fill pendreu.
—Quin canvi tan desigual
haver de deixar mon Fill
i pendre a Juan
en lloc d'aquell. Amén.*

*Si jo tenia mil vides
i mil ànimes
totes les vos hagués dades,
sols que les vostres penes
fossin acabades.*

*Per Vós, Soberano,
patiré i moriré
de molt bona gana. Amén.*

La següent codolada també procedeix de Mossèn Mulet, que l'havia recollida ensems de Francina-Aina Riutort i Gelabert i que es localitza en el treball de l'assignatura abans esmentada. La codolada diu així:

*Mare de Déu de l'arbre, ment:
vós que estau al Monument,
abraçant aquesta Creu,
gustosament l'adorareu,
com tanta pena passau?
—Jo la pas pel pecador.
Qui dirà aqueixa oració
cent vegades el dia del Ram,
com la mia Passi cantaran
tant si es petit com si és gran
a concedir-los serà.
Los àngels pararan tenda
se'n vendran tremolant
amb gent, Jesucrist davant,
amb aquella cara horrenda;
horrenda farà la cara
com mos vendrà a judicar:
els salvats se posaran
retirats a la part dreta*

ALERTA⁴ LA CÀRES!!

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

SERVEI D'EDUCACIÓ SANITÀRIA

DOSSIER: ELS GLOSADORS

*i els condemnats a l'esquerra
amb lo cor trist
pregant a Déu Jesucrist
que no los voldrà mirar.
Què ha de dir el condemnat?
—Maleït sia mun pare
i vos, maleïda, mu mare
que en el món m'haveu posat
però no m'heu ensenyat
sa doctrina cristiana;
per això cremarem ara
per tota una eternidat.
Un dia me vaig divertir
a compondre aquestes cobles;
no hi valdran duros ni dobles
per qui les voldrà sentir.
—No sabríeu un molí
que molgués de tota cosa
i moldria los pecats de mi
que som tan pecador?
—Vendreu es Divendres Sant,
la tarda, sa darrera hora,
trobareu mon Fii en Creu
que moldrà de tota cosa.
La Creu serà lo molí
i la corona sa roda;
sa farina que farà
serà l'Hòstia amorosa,
i l'aigo que derramarà
serà la Sang Preciosa.
No'n menjaran los jueus
d'aquesta pasta tan bona;
serà per los cristians
que hauran feta obra bona.*

Tenc una versió anònima i bastant més breu. El Pare Ginard en recull una tercera versió (5).

Una altra codolada té un caràcter profètic amb referències a la traïció, a Maria Magdalena i un detall molt curiós, amb transposició de lloc, com si el darrer sopar —la Cena— se celebràs a una casa mallorquina, a ca N'Ignaci Duran. La codolada també procedeix de la mateixa sèrie de Mossèn Mulet i com les altres recollides de Francina-Aina Riutort i Gelabert, l'any 1951 i figura al treball de l'esmentada assignatura explicada per Joan Miralles.

*Sant Joan va de camí
amb ses mans brollants de sang;
no hi ha petit ni gran
que no l'hagi de sentir.
Ses taules ja estan posades,*

El darrer sopar de Jesús (Baix-relleu del cadirat del chor de la Seu - S. XVII)
Foto: P. Dolç

*Jesús no volgué menjar;
mentre que Jesús menjava
donà un sospir molt gran:
Jo no tenc por de tu, Pere,
ni tampoc de tu, Joan.
Es Dijous Sant de la Cena
a ca N'Ignaci Duran
es judios me prendran;
Na Maria Magdalena,
darrera, vendrà plorant;
amb la seva cabellera
la sang anirà eixugant.
Aqueixa oració
qui la sap i no l'ensenyà,
qui la sent i no la vol,
a la Vall de Josafat
trobarà la seva animeta
així com la deixarà.*

No acaba aquí l'aplec de glosats, codolades i cançons relacionades amb la passió de Crist recollides per diferents indrets de l'illa. El que present és sols una mostra. La moda dels pregons de Setmana Santa i els treballs de la Universitat han motivat el desenterrament de tan rica poesia popular que cal situar dins el segle XIX, i tal volta mil·lor dins el XVIII, si tenim en compte

que les persones que les recordaven eren molt majors i les sabien d'altres molt més velles.

La Setmana Sant es corona la matinada gloriosa de Pasqua amb el *Picau la sal* i el *Deixem lo dol!* Canthem amb alegria! i anirem a dar los Pascos a Maria! A Maria!

Relació amb Pasqua té el *cantar ses sales*, interpretat pels *salers*. No és altra cosa que la capta de robiols i panades que els anys darrers ha tornat reviscolar a alguns pobles com Felanitx i S'Alqueria Blanca.

MIQUEL PONS

(1) Ed. Moll. Gràfiques Miramar. Les Illes d'Or. Núm. 66. Palma de Mallorca 1956.

(2) Miquel Pons. *Pregó de Setmana Santa*. S'Alqueria Blanca. «Parròquia-78». Núm. 7. Pasco 1978.

(3) Ed. Moll. «Els treballs i els dies» - 7. Gràfiques Miramar. Palma de Mallorca 1975.

(4) Antoni M.ª Alcover. Op. cit. Pàgs. 50-52.

(5) *Cançoner popular de Mallorca*. Volum tercer. Ed. Moll. «Els treballs i els dies» - 7. Gràfiques Miramar. Pàg. 256. Palma de Mallorca 1970.

Glosadors de Lluçmajor

per Miquel Sbert i Garau

La presència viva a Lluçmajor de «joglars», és a dir, de la cançó, de la paraula i de la melodia, com a elements imprescindibles de les festes i celebracions populars és antiga (les primeres notícies que en tenim fan referència a un anomenat Jaume Armengol, «juglar», datable als inicis del segle XIV) i persistent (les citacions de personatges relacionats, d'alguna manera, amb la cançó són constants al llarg de la història de la ciutat, fins avui). (1)

El primer (i gairebé únic, fins ara) treball que s'ocupà del tema dels glosadors de Lluçmajor fou l'article d'Antoni Salvà i Ripoll (1878-1949), germà de la poetessa Maria A. Salvà i director de la revista «La Nostra Terra», «Del Lluçmajor vell. Sant Antoni i els glosadors», publicat al tom VI (433-447) de l'esmentada revista (1933). A l'article descriu la festa de Sant Antoni (documentada ja el 1385 (2)) i, particularment, la «colcada dels glosadors» i el «sopar solemne de devots», tan arrelats a la vila i avui desapareguts. En relació a la «colcada», vertader exponent de la millor tradició glosadora lluçmajorera és caracteritzada per Salvà amb encert: «Consistia la colcada en recórrer tota la vila, glosadors i obrers, cavalcant uns i altres en mules triades d'entre les millors del poble [més tard serien substituïdes per carretons «enramats»], netes com les flors i perfectament guarnides de sella i de cabeçades... (...) ...i els glosadors prenién a càrrec seu la tasca, feixuga en excés, de glosar, cantant amb una tonada especial pròpia d'aquest dia, davant el portal de quasi totes les cases que el tenien obert al seu pas» (3). Aporta tot seguit alguns exemples de cançons circumstancials de la diada. Quant al «sopar» és objecte també d'un extens comentari que mostra com les gloses eren les protagonistes de l'esdeveniment, fins a trenc d'alba (4). Pel que fa als glosadors lluçmajorers, mereixien un comentari genèric, bastant discutible, relatiu a la temàtica que els caracteritza, a criteri seu diferenciable de la que tracten els d'altres contrades: «...no eren així [els de Lluçmajor]: es conformaven amb temes més simples de l'agre de la terra, i usaven el llenguatge planer de les gents de la pagesia i les paraules més precises i gràfiques, moltes vegades exclusives del seu poble» (5), val a dir que observa que es tracta d'una opinió genèrica amb les seves excepcions. A l'hora d'aportar notícies concretes, només esmenta mestre Bernat «Misser», contant algunes anècdotes protagonitzades pel glosador quan treballava com a margedor a les finques dels Salvà. Abans havia mencionat mestre Antoni «Lleó» (en tractar el tema de la «colcada»). A la reedició d'aquest treball Baltasar Coll i Tomàs el 1971 (vegi's

nota 2) ofereix un important cabal de notes a peu de pàgina. Aquestes notes, d'un interès molt remarcable, constitueixen, per ara, l'única aportació vàlida per a l'inici d'un coneixement dels glosadors de Lluçmajor des d'una perspectiva global.

Particularment farem esment de dues de les notes de B. Coll per la seva utilitat. A la primera d'elles (9, pàg. 87) es refereix als glosadors més antics de Lluçmajor, seguint J. M. Bover: «...Juan Catany «Catanyet» (1705-1775), autor del diàleg «En Planiol i En Catanyet sobre sa dona d'En Corne», ...Rafel Sastre de Puigerrós (1735-1787), teixidor de lli, qui compongué un «Entremés de Na Faldó Gomila»; Bartomeu Sastre «Planiol», profés llec de la Cartoixa de Valldemossa († 17 maig 1823)... Miquel Llopart «Es coix Delabau», mort l'any 1840... Tomàs Mut, del qual conservam el popularíssim «Entremés d'En Roagó Florit y Na Faldó compost per Tomas Mut natural de la vila de Lluçmajor Palma»... Feim constar que els anys de naixença i mort de tots ells són presos del citat erudit vuitcentista. Un examen pacient —la manca del segon llinatge dificulta la identificació— dels llibres sacramentals de l'arxiu Diocesà, infructuós, ens ha posat en el dubte de la veritat de tals dades». Per part nostra, podem afegir que Joan Catany «Catanyet» és ben probablement l'autor d'un dietari manuscrit (que no hem vist, però en tenim notícia verídica). De cap d'ells la memòria popular, pel que hem pogut esbrinar fins ara, no en guarda record, com no sia que identifiquem com a Miquel Llopart «Es coix Delabau», l'autor de la composició arreplegada fragmentàriament (6) i atribuïda per la informant a un desconegut, per a ella (i per a nosaltres) «Miquel Delabau Coix»:

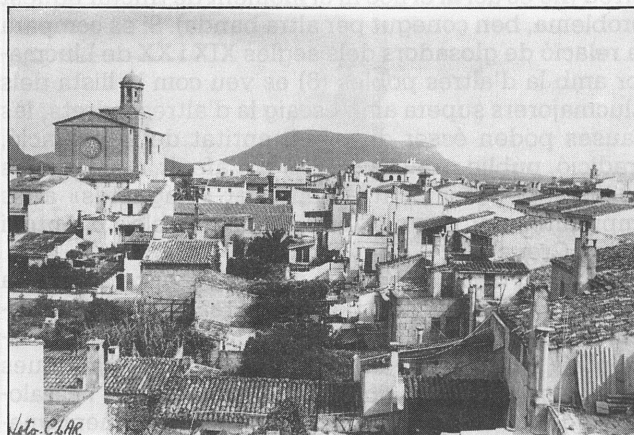
*«Es primer punt vos vull dir/ notici de lo que passa,
Riego amb sa seva traça,/ tan envejós,/ com homo
piedós/ se va donar entenen/ que lo que era més
convenient/ 'via pensat:/ viure amb sa llibertat/ és
alegria;/ tothom hi gossaria/ pastant igual./ Serà
un tribunal,/ serà impedit,/ el qui és llest serà lluit,/
per tot Espanya/ tendrà s'amor qui el guanya,/
molt ben rebut./ Ara serà quietud/ que tendrem
ara/ subjecte ni frare/ ni capellà,/ mos podem
confessar/ amb sa paret./ Es qui varen tenir es cap
més flaquet. ho escoltaren/ i convidaren/ es més
innocents/ per sentir aquells arguments/ de mala
lleï/ se va formar un consei de «flamaçons» (per
«francmaçons»),/ componen onze lliçons/ de pro-
testants».*

DOSSIER: ELS GLOSADORS

Quant a Tomàs Mut, o millor dit a les diverses edicions de l'entremès i les seves vicissituds a través de la transmissió oral s'hi refereix extensament en un treball prou interessant A. Serrà Campins (7).

La segona de les notes a què fèiem al·lusió és la classificada amb la lletra «o» (pàg. 94), que passam a transcriure: «D'aquest segle citam, sense ordre de prelación i amb el perill d'omissions lamentables, però també amb el desig de perpetuar els seus noms i d'ajudar a futurs investigadors i, si Déu ho vol de fer, un dia, un estudi més complet, els següents: Julià Salas Salvà "Cotó" (1813-?) Mestre Bernat "Vola-vola" (1832-1916); Ursula Salvà i Salvà (1856-1920); Bernat Vidal i Garí (1844-1930) "Miseer"; Antoni Garau Vidal "Lleó"; Francina Aina Noguera Garau (c. 1882); Sebastià Garcies i Cardell "Papaió"; Andreu Vidal i Torrens "Pedregar" (1897); Bartomeu Pons i Puig "Ponset" (1900); Antoni Janer Garau "Calco" (1905-1964); Juan Xamena Sastre (1904-1964); Pere Juan Monserrat "En Pere Joan des Betlem"; els germans Pastor, de Sa Punta; En Pep Carreter; En Cetre, del Camí de Ciutat; Madò Panerera; Catalina Vidal Cardell, "Pedregana" i en Vaddell». És d'un interès evident, perquè ens ofereix la possibilitat d'indentificar bona part dels glosadors de la vila de Migjorn del període més susceptible d'esser parcialment recobrat de la producció de poesia popular: el que va des de la meitat del segle XIX fins als anys de la Guerra Civil, en què la veu dels nostres glosadors, com la de tants altres homes i dones del poble fou, dramàticament, silenciada. És un fet constatable per qui intenta arplegar de les escasses fonts orals que encara ragen a Lluçmajor com des dels anys quaranta ençà, gairebé només s'han produït escadusseres mos-

Vista de Lluçmajor

(1) Vegi's Massot i Muntaner, B. i Parets i Serra, J. *Sobre els joglars a Mallorca* a «Estudis Baleàrics», núm. 20, març 1986.

(2) Coll Tomàs, Baltasar *Floklora de Lluçmajor*, Impremta Moderna, Lluçmajor 1971 (nota d, p. 82). Reprodueix l'article esmentat, d'on en traiem les citacions.

(3) Cita per Coll op. cit. pp. 84-85.

(4) Ídem p. 92. A la conclusió del comentari A. Salvà parla de la supressió del sopar commemoratiu «abans d'acabar la desena del segle», B. Coll aporta (not. m) una notícia del setmanari «Lluçmajor», del 24 de gener del 1914, que desment l'afirmació de Salvà. Nosaltres tenim referències orals que, almenys fins a la Guerra Civil, se celebrà normalment.

(5) Íd. p. 94.

(6) Recollida per Joana Clar i Contestí, cap a l'any 1975.

(7) Serrà Campins, A. *Notes sobre la tradició oral i l'antic teatre popular* a «Randa», núm. 14, Curial, Barcelona 1983.

LLUC

Bolletí

de

subscripció

NOM

DIRECCIÓ

POBLACIÓ

es fa subscriptor de la revista **LLUC** per l'any 1987. Pagarà l'import (1.300 ptes.) (estranger 1.500 ptes.) per 6 números

.....enviant un gir postal o taló bancari barrat

.....per un rebut domiciliat a Banc o Caixa

Marcau amb una X la forma de pagament que us interressi.

Retallau i enviau aquest bolletí de subscripció a **LLUC, apartat de correus 619, 07080 Palma de Mallorca**, i rebreu puntualment al vostre domicili la nostra publicació bimestral.

tres de cançó tradicional (els glosats, tan freqüents abans, feren crisi, s'anà esmortint la celebració anyal de Sant Antoni...), naturalment, amb el «desenvolupament» posterior aquesta manifestació de la saviesa i la vivacitat popular va desaparèixer quasi totalment arreu (no és ací ni el lloc ni el moment de tractar aquest problema, ben conegut per altra banda). Si es compara la relació de glosadors dels segles XIX i XX de Lluçmajor amb la d'altres pobles (8) es veu com la llista dels llucmajorers supera amb escaig la d'altres indrets; les causes poden ésser diverses: entitat de la població, tradició, públic receptiu... (s'hi pot afegir, cap als anys 1920-30, la possibilitat de publicar «plaguetes» a les imprentes del poble, Tip. d'Alfonso Pablo i d'Antoni Roca i Creus).

Partint de la llista oferta per B. Coll encetàrem una recerca (que es troba en període de realització) que pretén de combinar la investigació de les fonts orals i documentals i es proposa la fixació de dades biogràfiques dels glosadors llucmajorers i l'arreglament i catalogació de les composicions conservades oralment, manuscrites o impreses originals dels poetes populars de la contrada. Les informacions de què disposam a hores d'ara són molt fragmentàries i, per tant, impedeixen la viabilitat d'establir unes conclusions de caràcter general (característiques comunes, perioditzacions, temàtiques, influències...) i, fins i tot, posen en dubte la certesa d'unes dades sobre tal o qual glosador (en aquest sentit les que donam provenen de la investigació directa o de la font esmentada).

Feta l'observació anterior donarem alguns dels noms i aportarem unes mínimes dades dels glosadors de Lluçmajor de major relleu, dels segles XIX i XX (som conscients, naturalment, que només es pot donar com a rigorosament certa la informació documentada i en el cas de les anècdotes i cançons no impreses, arreplegades de viva veu, només cal una possible atribució, encara que en molts casos sia absolutament verosímil i, com a tal, quedi manifesta):

Antoni Garau i Vidal «Lleó» (1818-1908), és el més gran dels nostres glosadors, prototipus d'aquesta mena de personatges (9). Ell tot sol és digne d'un estudi profund. La seva obra és comparable, si no en extensió, encara que sia abundant, sí en profunditat amb la de qualsevol altre glosador mallorquí. Analfabet, mestre de paret seca, va viure la seva llarga existència a Lluçmajor, on la seva memòria és encara viva entre els llucmajorers d'una certa edat. Protagonista de nombroses anècdotes, reblides amb la gràcia d'una cançó, podríem aportar un seguit d'exemples del seu enginy i del seu domini de la tècnica, de l'art de glosar. N'anotarem només una, inevitable i paradigmàtica: fet per un quaresmer extern el comentari que no era possible que un il·letrat fos capaç de fer cançons prendores, la resposta de mestre Lleó fou antològica (en donam la versió arreplegada pel pare Ginard i Bauçà perquè és l'única que presenta el text en el context d'un diàleg glosat; les nombroses variants que hem pogut recollir contenen només la resposta de Lleó):

 Edicions
 Disseny gràfic
 Publicitat impresa
 Fotocomposició
 Tipografia / Offset

tALLER GRÀFIC
RAMON
JAUME BALMES, 39 - TEL. 25 44 32 - 07004 PALMA DE MALLORCA

llibreria

Jovellanos

- pósters
- làmines
- postals...

Jovellanos, 1 Tel. 72 14 66
Ciutat de Mallorca

DOSSIER: ELS GLOSADORS

Ja direu an En Lleó
 una paraula secreta:
 que un homo que no sap lletra,
 no pot esser glosador.
 —Si aquesta no la trec neta,
 altra cançó no faré.
 Direu an es coremer
 que en el món va esser primer
 s'enteniment que sa lletra.
 (CPM, II, núm. 286, p. 67)

Mestre Lleó és també l'autor indubtable de tres plagues, com a mínim (hi ha notícies orals d'altres desaparegudes): «Advertencis a fredinas/ a sas viudas y casadas/ y en ets homos qui a vegadas/ per curá sas tropesadas/ no se troban medicinas» (impresa a la Imp. Guasp de Palma, n'existeixen tres edicions, dues del 1881 i del 1882, respectivament i una altre probablement anterior. «Una herencia/ de son autó/ per Toni Garua y Vidal» (Imp. de Bartomeu Rotger. Palma, 1892). I «Unions i desunions/ de fets moderns i antics/ posat en varias cançons/ d'on poren preda llisons/ ets homos grans i petits/ escritas en mallorquí/ per Toni Garau/ natural de Lluçmajor» (Estampa de Felip Guasp. Palma. Tercera edició. 1986), a aquesta plagues pertany la conegudíssima:

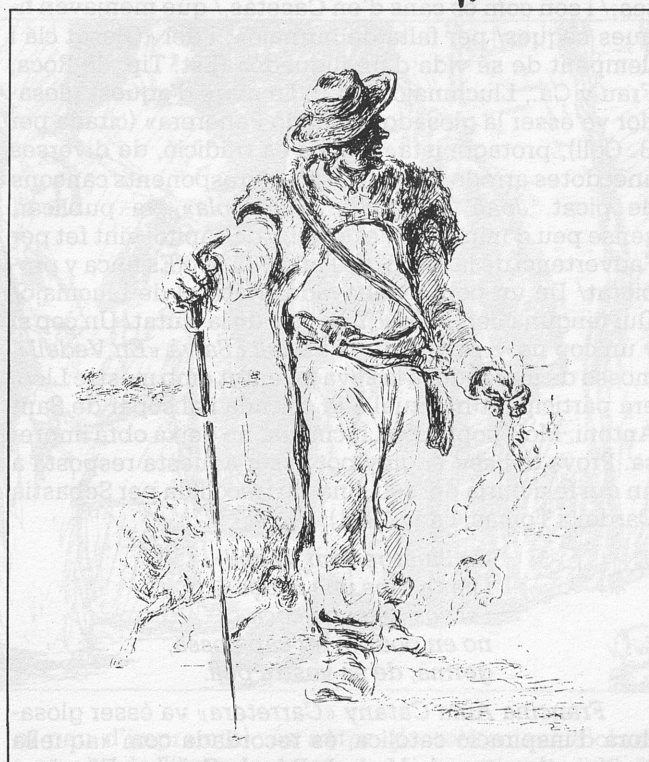
A España heyá un lleó
 Anting i fòrt de barrám,
 Y som molts que l'engreixám
 En sas gotas de suó,
 Y en sa contribució
 De dang fòrsa li donám,
 Y si no mos defensám
 Matará sa nació. (núm. 33) (10)

Mestre Bernat «Vola-vola» (1832-1916), podria ésser un exemple d'aquell tipus de glosador esporàdic, hàbil improvisador, amb un sentit de l'humor molt acusat, protagonista de nombroses anècdotes còmiques. Per tradició oral sabem que fou propietari de la possessió de Son Garcia i no podem estar sense anotar el següent diàleg, fet un any de vaques magres:

—L'amo en Bernat, ¿com campau dins es lloc de Son Garcia?
 —Enguany vendré sa camia i l'any qui ve, es jaquet blau.

Úrsula Salvà i Salvà (1856-1920) fou la criada personal de Maria A. Salvà i la poetessa ens n'ha deixat un bell record al seu llibre de memòries. Aquestes paraules amb unes quantes cançons i alguna altra composició circumstancial són l'únic llegat que d'ella resta. No deixà obra impresa (sembla ésser que un plec manuscrit amb cançons seves, si és que mai ha existit, va desaparèixer.)

De Francina Aina Noguera i Garau no en tenim altra notícia certa que unes «Decimas dictadas per... na-

Dibuix de Francesc Salvà a «Folklore de Lluçmajor», de B. Coll.

tural de Lluçmajor sobre la festa celebrada en el convent de dita vila en memoria del Seté Centenari de Sant Francesch dia 4 de Octubre de l'any 1882» (Tipografia Catòlica-Balear, Palma, 1883) on descriu els actes celebrats amb tal motiu. Copiarem la darrera de les estrofes:

Jo no estig adelantada/ Emb aquex punt de glosá,
 Y vos pug assegurará/ Que á escola may som anada:/
 Som una pobre criada,/ Y trabay en teng sobrant;/
 perqu'era's meu Sant,/ Y jo qui som Terciana,/
 Tota sola y voluntaria,/ Heu he compost trabeyant.

Entre els glosadors nascuts cap a mitjan segle passat i desapareguts a la dècada dels 30, endemés de Bernat Vidal i Garí «Misser», molt anomenat, podem esmentar els següents: Bernat Ginard i Llompert «Pane-

(8) Op. cit. nota n, pp. 93-94.

(9) Vegi's Sbert i Garau, M. Mestre Antoni «Lleó», glosador llucmajorer, sèrie de quatre articles publicats a la revista «Lluçmajor de pinte en ample» (Lluçmajor, nos. 9-10-11-14, maig-juny-juliol-octubre 1982.

(10) Cançó que amb altres d'aquesta plagues apareix al Cançoner Popular de Mallorca, recollides pel P. Ginard a distints indrets (tom III, «Localitat»). Vegi's el meu article «Mestre Lleó en la memòria del poble», publicat (1985-86) a totes del revistes de Premsa Forana a l'apartat «Cultura Popular».

rer», autor de dos glosats impresos: «Es glosats de ses fredines» (Est. Tip. de Roca, Frau y Ca., Lluçmajó, 1913), d'on extraïm la següent estrofa: «Duen ses faltes estretes,/ sebatés en reteló,/ anells d'or i cadenó.../ demostren per Lluçmajó/ que tenen moltes pessetes;/ i son com es cans d'en Casetas,/ que menjaven figues seques/ per falta de burbaïó»; i del «Glosat clà i llempant de sé vida d'un juguedó» (Est. Tip. de Roca, Frau y Ca., Lluçmajó, 1913). La mare d'aquest glosador va ésser la glosadora «Madó Panerera» (citada per B. Coll), protagonista, segons és tradició, de diverses anècdotes arrodonides amb les corresponents cançons de picat. *Joan Mesquida «Vola-vola»*, va publicar, sense peu d'impemta, el «Trobo de capítol vint fet per l'advertenci de la nació, de l'any 1883» («Es finca y propietat/ De un pobre trabayadó/ Natural de Lluçmajó/ Qui ninguna lletra sap./ Y es vesí de la ciutat/ Un cop si y un cop no»). *Pere Antoni Vadell i Salvà «En Vedell»*, mosso de margedor a la seva joventut amb mestre Lleó, era participant habitual a la colcada i al sopar de Sant Antoni. Molt popular a Lluçmajor, no deixà obra impresa. Prova del seu enginy pot ésser aquesta resposta a un qui feia burla del seu llinatge (recollida per Sebastià Cardell i Tomàs, l'any 1951):

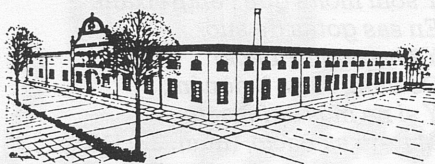
*De llinatge som Vedell
i nat a dins una «xoça»,
i si vos peg una coça,
no en podran fer cap bossa,
germà, de sa vostra pell.*

Francina Aina Catany «Carretera» va ésser glosadora d'inspiració catòlica, és recordada com «aquella que feia cançons a la Mare de Déu de Gràcia». Efectivament, algunes obres seves foren impreses: «Cansons de quant devallaren la Mare de Deu de Gràcia a Lluçmajor, pe ses festes del Centenari de Sant Francesc» («La Actividad», Tip. de A. Pablo, Lluçmajor, 1926) (n'existeix una altra edició sense data), «Sa missió del any 1929» (Imp. de A. Roca Creus, Lluçmajor, 1929), «Les festes cincuentenaries glosades en sentit popular per «La Lluçmajorera»» (amb signatura «Francisca Catañy», sense peu d'impemta, 1943). Sembla ésser ella la mare de *Josep Catany «Carreter»*. Probablement de la mateixa família és Antoni Catany «Carraté» (sic), autor d'unes «Decimas desbaratadas» impreses per B. Rotger (sense data): «De demunt es puig Tuní/ un vespra devés las onse/ veyra es señó de Garonda/ que s'en anava á dormí,/ y mes vaitx veura parti/ per ses jiñas de sa pleta/ un home emb una escopeta/ que havia determinat/ matá un escarabat/ que pescava a la cañeta».

Dins aquest grup de glosadors hi hauríem d'incloure (a l'espera de les dades exactes) *Andreu Vidal i Mut «Pedregar»*, primer d'una nissaga fèrtil de glosadors. Vidal i Mut era participant habitual a glosats i colcades, versificador prolífic, una bona part de la seva obra ens ha arribat manuscrita pels seus fills (sobretot Andreu i Caterina). Vegem una de les seves dècimes: «Però si (en) pot aferrar/ quaranta o cinquanta mil,/ amb una mica de fil/ que embulli tot s'arreglarà/ on se vulla porà anar,/ ben vist i ven arribat./ Tendrà criada i criat/ i cotxe si n'ha mester,/ en verita li diré:/ robar molt, fa espavilat». D'entre els fills d'Andreu Vidal i

Mut, com a mínim quatre foren glosadors. Només de dos d'ells se'n conserva obra (manuscrita): *Andreu Vidal i Cardell «Pedregar»* (1886-1962) va compondre, entre moltes d'altres, «Ses peripecis d'un perdiuer», «Es deliris des culers», una respectable col·lecció de dècimes desbaratades i un bon grapat de cançons crítiques del franquisme fetes en plena postguerra a Lluçmajor (en castellà): «...Los terribles sufrimientos/ y la crueldad que ha empleado/ con los pobres indefensos/ el falangista exaltado/ pide a voces escarmientos/ que Franco nos ha negado./ Si la justicia florece/ para todos por igual/ y Franco desaparece/ con su horda nacional/ habrá paz, lo que apetece/ todo español, si es formal». *Caterina Vidal i Cardell «Pedregana»* és autora de nombroses cançons circumstancials, gairebé totes relatives a efemèrides familiars, moltes d'elles en castellà. Podrien cloure aquest conjunt amb *Rafel Tomàs i Barceló «Rander»*, glosador afeccionat, no participava en colcades, però sí en glosats eventuais. L'esmentam perquè, segons la tradició de la seva família i no hi ha raons de pes que ho contradiguin, li és atribuïda l'autoria, poc temps abans de la seva desaparició (víctima de la repressió durant la Guerra Civil), del fulletó en quart «Sa derota d'es Crèdit y els damés. Versificada per un Lluçmajoré» (Imp. Independencia, Palma de Mallorca, sense data) on es tracta de manera prou dura la qüestió de la fallida (1934) de l'entitat bancària.

La resta de glosadors remarcables de Lluçmajor serien nascuts des de la darrera desena del segle passat fins a la primera de l'actual i desapareguts amb posterioritat als anys seixanta de l'actual. Podríem citar:

FÁBRICA D'ARTICLES DE PELL

guants

bosses

peces de vestit

i marroquineria en general

Gran Via de Colón

Telèfon 50 19 00

INCA

DOSSIER: ELS GLOSADORS

Dibuix de F. Salvà
a l'obra «Folklore de Lluçmajor»,
de B. Coll i Tomàs.

Andreu Vidal i Torrens «Pedregar» (1897-1981), tampoc no deixà obra impresa, fou cantor de festes familiars i dades assenyalades. Bartomeu Pons i Puig «Ponset» (1897-1978), participà en colcades i glosats, és ben probablement, l'autor d'un «Gran glosat», imprès sense data ni peu d'impremta i anònimament, on es fa una descripció bastant burlesca d'unes festes de Lluçmajor cap als anys 50. Antoni Janer i Garau «Calco» (1905-1964), mestre Jaume «Cetre» i Bernat Taverner «Xutet» serien exemples de glosadors protagonistes de multitud d'esdeveniments propis de la seva afecció. Dissortament la recordança de les seves cançons s'ha fet gairebé fonedissa.

Cal esmentar encara alguns noms entre els integrants d'aquest «grup», com és ara Guillem Pastor i Tomàs «Pastor» (1889-1983) (11), glosador prolífic encara que no fos participant actiu en glosats o colcades; endemés d'un bon nombre de cançons esparses és autor de dos reculls: «Unes poques cançons, amb motiu de sa baixada a Lluçmajor de la Mare de Deu de Gràcia» (Imp. de A. Roca Creus, Lluçmajor, 1928). La referència de B. Coll als «germans de Sa Punta» («I ara sols me queda es di:/ Què jo visc a Lluçmajor,/ número vuit a Sa Punta./ Si per jo qualcú pregunta,/ enviau-lo a «Can Pastó»/ i tindrà un servidó/ per cualsevol cosa puga») es refereix a ell i al seu germà Jaume, glosador esporàdic (com ho fou el pare d'ambdós, Miquel Pastor i Servera). Pere Joan Monserrat i Miquel «En Pere Joan des Betlem» (1909?-1985) (12) publica el recull de gloses «Se Prosesó de Lluçmajor de Santa Catalina Tomàs. Cançons mallorquines» (octubre del 1930, sense data

ni peu d'impremta), és autor, posteriorment d'obres teatrals i de llibres de poesia de caire semi-culte, influint, bàsicament, per l'obra de Maria Antònia Salvà.

Amb les ratlles anteriors plenes de llacunes i amb segures inexactituds, no hem volgut altra cosa sinó indicar que el camí de la investigació cap al coneixement dels nostres glosadors és obert i suggerent. La tasca és dificultosa, les fonts orals proporcionen dia a dia menor informació, aquest món, avui quasi extingit, s'esvairà totalment si no tenim cura a servir-ne, d'alguna manera, les deixalles. És aquesta tasca un viarany esquerp, però obert a la indagació i a la recerca. Tant de bo pugui ésser recorregut i fet planer en homenatge a aquests homes i dones, gairebé sense noms ni llinatges, que amb el seu enginy, el seu domini de l'idioma, la seva mestria en el maneig dels conceptes i les paraules ens han fet el llegat d'una herència que ens ajuda a ésser més nosaltres mateixos perquè ens fa paleses quines han estat, quines són, les nostres arrels més pregonnes.

MIQUEL SBERT I GARAU

Sant Jordi, abril de 1987

(11) Vegi's Sbert i Garau, M. Mestre Guillem Pastor: «Senyora Maria Antònia» al llibre «Maria A. Salvà, 25 anys després, Estudis i comentaris», diversos autors, O.C.B., Lluçmajor 1983.

(12) P.J. Montserrat és ben probablement l'autor esmentat per Massot i Muntaner com autor del poema «El Requeté», en català, publicat a el «Correo de Mallorca» el 18 de setembre del 1936. Vid. «Cultura i vida a Mallorca entre la guerra i la postguerra (1936-1950)», Pub. de l'Abadia de Montserrat, Barcelona 1978 p. 155.

Sebastià Vidal «Sostre»

per Guillem Montserat i Vidal

Sebastià Vidal i Barceló, més conegut pel seu malnom «Sostre», va néixer a Cas Concos d'Es Cavaller (Felanitx) el 13 de febrer de 1888.

De la seva infantesa se'n sap molt poc i res no fa pensar que fos diferent a la de qualsevol altre nin de llavors, alternant la devoció d'uns estudis primaris eventuals amb l'obligació d'un treball necessari i quotidià, ja que la seva família no era, precisament, benestant.

Podem assegurar que les seves primeres cançons les va fer als desset o devuit anys i que l'afecció de glosar va sorgir primerament de l'interès per escriure coses belles a l' enamorada, cosa gens estranya en un adolescent. És així que les seves primeres composicions són sempre dedicades i a manera de poesies.

D'aquesta primera època tenim el manuscrit de la carta que envià a la seva promesa des del Cap Enderroc, on complia el servici militar:

*An es Cap Enderroc
Jesucrist me destinà
a sa vorera de mar
a punt trist i desolat
i ses hores de llibertat
amb sa canya, arromengat,
m'entretenc a anar a pescar
sense poder destriar
sa verdor de cap sembrat;
de garriga envoltat,
de penyes i de pinar.
Pensa quin viure hi fa
per un jove enamorat.*

Sabem que durant el servici militar va fer una cançó a cada company on nomenava i definia tots els soldats del regiment. El manuscrit, de moment, ha resultat il·localitzable, però un fill d'un amic d'en Vidal, en recorda encara alguna d'haver-la llegida o sentida:

*D'Algaida, en Joan Vidal;
gran caçador de conills:
en caça si té permís,
i si no en té, en caça igual.*

De tots els amics i companys, en Joan «Vaqueret» era el més apreciat pel glosador. La història d'aquest personatge és recollida a la primera plagueta d'en «Sostre»: *El profit del mal obrar. Un fill abandonat dels seus pares.*

Publicada devers el 1908, conté 60 estrofes de sis versos, sempre de vuit síl·labes. És, potser, l'única com-

posició estructurada dins la producció d'aquest glosador, caracteritzat, sobretot, per la diversitat de formes estròfiques. A la citada obreta hi fa una exposició completíssima de la desgraciada vida del seu amic i company, narrant-la en primera persona. Vegem-ne l'estrofa cinquena:

*Quan an el món vaig venir,
del Redemptor enviat,
sa primera hora d'edat
en disgust se convertí,
que no em volgué encobeir
sa que llum m'havia dat.*

El 1912 Vidal es casa amb Catalina Gomila, de la qual va tenir cinc fills. Del fet del matrimoni ni tampoc del naixement dels fills no se'n troben cançons. La situació econòmica, entre d'altres raons, no era la més propícia per a la inspiració del glosador. Fins al moment, la cançó era per a ell, solament un joc divertit, i l'ambient familiar potser no ho fos gaire.

A principis del 1919 i amb la intenció de fer «fortuna», parteix cap a l'Havana, però tot va ésser debades, ja que després de treballar-hi un any i mig, el banc va fer fallida i el mig any següent de feina va venir ben just per poder tornar a ca seva. A la tornada afirmaria que «l'Havana és aquí».

*L'Havana és una riquesa,
país de molts doblers.
No les troben p'es carrers,
les guanyen es jornalers
treballant hores d'excès
o prenent alguna empresa;
però aquell qui té peresa,
pateix tanta de pobresa
com a Mallorca, o més.*

Com que «ca magre, tot són puces», va saber que mentres ell era a Cuba, les dones «llengües llargues» que a cap poble mai no hi falten, havien parlat malament d'ell dient que havia hagut d'empenyorar l'egua i el carretó del seu padrí per a poder partir. Vidal respondria amb una composició tan satírica com reeixida:

*Aquella que va establir
que a Calonge, una vegada,
vaig deixar s'egua empenyada
i es carretó d'es padrí,
en el Cel ja deu tenir*

DOSSIER: ELS GLOSADORS

*sa corona preparada,
però serà més pesada
que sa que Cristo sofrí.
No queda cabal així:
anc que s'haja confessada,
s'honra que a mi m'ha llevada,
la m'ha de restituir.*

A partir d'aquest fet en Sostre s'estabilitza i alterna la feina al camp amb la de paredador, podador, jornaler i glosador, a més de les afeccions típiques de la pagesia: parar lloses, cercar esclata-sangs, pescar, etc. Vet ací com ell mateix ho diu:

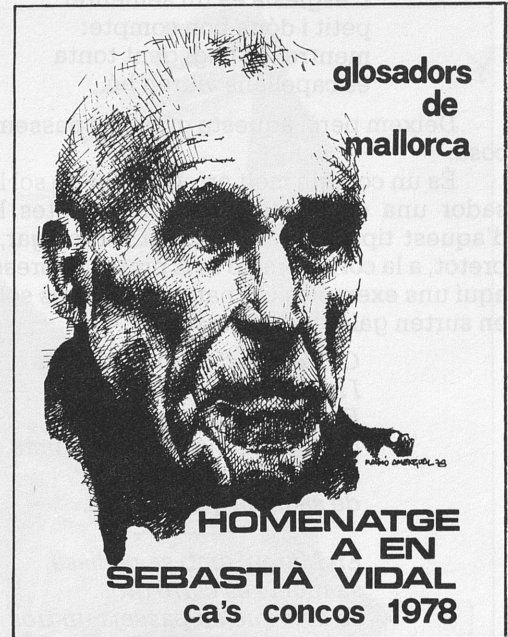
*Jo som pescador de canya,
mariner matriculat,
esveïador acreditat,
i a fer gloses, ningú em guanya.
A's mateix temps, som de plànyer,
som pobre de soledat;
però estic ben conformat:
Visca Déu! i Arriba Espanya! (1)*

A més de tot això que ell mateix diu, cal fer avinent que els pocs contemporanis seus que encara viuen per poder recordar la seva joventut, el presenten com una persona molt divertida, profundament subtil i molt amiga de fer bromes i de rebre'n. A tot això hi afegia un interès molt gran vers la lectura, una memòria excepcional i unes qualitats teatrals i musicals prou conegudes.

D'altra banda, hem de dir que en el Vidal madur hi trobam molt desenvolupat el sentit de la crítica i de l'objectivitat. Serà un home que creu en Déu, però no en els altres homes —anticlerical, doncs— d'idees polítiques molt apropiades a la república. Vegem com, en ocasió de la mort del fill de la família que regentava el cafè «dels republicans» de Felanitx, Vidal ens dona a entendre la seva manera de pensar:

*He vist una processó
que no hi 'via capellans:
tot eren republicans
de forca o de presó;
ho diu per una passió
un que té a s'interior
que navega amb aquests plans
que navegaven abans
d'es temps de l'Inquisidor.*

No cal explicar perquè va ésser perseguit durant el Moviment. Aquesta persecució el va obligar a no deixar-se veure pel poble de dia i a aprofitar la foscor de la nit per a retrobar-se amb la família. En una d'aquestes escapades es va topar amb un amic que el va saludar i va interessar per ell. Aquesta fou la resposta d'en Vidal:

Portada de l'homenatge a Sebastia Vidal
(Ca's Concos, 1978)

*Saps que ho veig de malament
per tenir bones velleses
'no ser que Déu posi empreses
d'establir coneixement!
I en lloc de matar sa gent,
respecte i mirament
a misèries i flaqueses
que per adquirir riqueses
moltes faltes s'han comeses
contra el cinquè Manament.*

El caràcter antifranquista de les idees d'en Sostre queda ben palès en aquests versos:

*Voldria plogués demà
pesta, ronya i garrotillo
damunt es cap d'es Caudillo
perquè aprengué a gratar;
i li fessin apuntar
a damunt cada llomillo
—en lloc de llapis, cuchillo—
es nom d'es que ha fet matar.*

Igualment i com hem dit abans, Vidal no sentia cap tipus de simpatia vers els capellans, exceptuant l'honrosa figura de Mn. Miquel Vallespir pel qual el glosador va tenir sempre paraules d'elogi. Però la resta dels que va conèixer no li mereixien la més mínima consideració. Vegem-ne un exemple:

(1) Com veureu més endavant, aquest darrer vers és una ironia clara.

*Es campanar de Cas Concos
és guapo i està molt bé;
es vicari l'ha fet fer
amb doblers d'es quatre tontos.*

L'església és un sementer
petit i dóna bon compte:
mentres hi hagi gent tonta
es capellans viuran bé.

Deixem però, aquesta qüestió i passem a una altra cosa.

És un costum molt arrelat el fet de sol·licitar al glosador una cançó dedicada. Són moltes les cançons d'aquest tipus que hem pogut arreplegar, gràcies sobretot, a la col·laboració dels propis interessats. Vet-ne aquí uns exemples on, naturalment, els sol·licitants no en surten gaire ben parats:

*Que estàs de sana i robusta!
I molta planta que fas!
Emperò no trobaràs
cap penga que et vénga justa,
si no la te fas de fusta
de sa mida que voldràs.*

*En Mateu, amb sa pallissa,
sa mula i es carro gros,
sé cert que en passeja un tros
més llarg que una llonganissa.*

Ja més endavant, Vidal publica una segona plaqueta de gloses que inclou nou composicions, dedicades totes, motivades per fets recents. Són, per aquest ordre: *Un mul manllevat, Es ranxo extraordinari, Un arrepentit per força, Un ca afectat d'ous, A un sabater, Felicitació a Sor Bonaventura, Cançons per a dos nuvis, Contestació a un glosador d'edat molt avançada i Cançó de Primera Comunió.*

Jo en destacaria, sobretot, les dedicades al seu mi-

llor amic —també glosador— *Sebastià Rotger «Xina»*, de s'Alqueria Blanca. Vet ací el començament de *Un arrepentit per força*:

*Senyor Don Sebastià
Rotger, de per s'Alqueria,
rebràs això que t'envia
un que va molt a pescar;
i aquest paper el va trobar
dins es ventre d'un serrà
que de cançons feia cria,
i t'ho envii per si cap dia
en vols, jo sé on n'hi ha.*

Ja que treballaren junts, no és d'estranyar que se'n fessin sovint de gloses. A vegades, fins i tot, un la començava i l'altre l'acabava:

VIDAL *Que t'has posades ulleres?
Que és per veure-hi més clar?
T'hauràs d'arribar a posar
sostens a ses colloneres...*

ROTGER *M'han tornades tan lleugeres
que es vent les me fa volar.*

ROTGER *Em pensava era una bruixa,
tan dematí cercant cuc!*

VIDAL *En tenc un que sempre el duc
—pequè som vell i no puc—
penjat damunt una cuixa.*

Dins l'amplíssima producció —tot i que no se'n conserva més que una petita part— d'aquest glosador, hi trobam també cançons lligades a festivitats, sobretot religioses: cançons de la festa de Sant Antoni, cants de sales (Pasqua), etc. Valguen aquests exemples:

*Sant Antoni, beneïu
es sembrats, que facin via
que si «en Duran» se moria (2)
trobaríem lluny s'estiu.*

PUBLICACIONS DEL SANTUARI DE LLUC

IIIª CORONA POÈTICA A LA MARE DE DÉU DE LLUC

Diversos autors

pp. 134, 21'5 x 14 cm. PVP 700 ptes.

POBLE-ESGLÉSIA LOCAL

VINT ANYS DE POSTCONCILI A MALLORCA

Josep Amengual i Batle

pp. 280, 21 x 13'5 cm. PVP 1.100 ptes.

IVª CORONA POÈTICA A LA MARE DE DÉU DE LLUC

Diversos autors

pp. 146, 21 x 13'5 cm. PVP 1.000 ptes.

NOVES GLOSES POPULARS A LA MARE DE DÉU DE LLUC

Diversos autors

pp. 42, 21 x 13'5 cm. PVP 300 ptes.

LES LLEGENDES DE LES TERRES DE LLUC

Gabriel Janer Manila

pp. 58, 24 x 16'5 cm. PVP 450 ptes.

POEMA DE L'AVE MARIA

Miquel Gayà

pp. 22, 21 x 13'5 cm. PVP 200 ptes.

MANUAL DEL PELEGRÍ (ANY DE LLUC 1884-1984)

(història, salms, música...)

Comissió de Celebració i Pregària

pp. 128, 15 x 11 cm. PVP 150 ptes.

DOSSIER: ELS GLOSADORS

*Senyor batle, ¿mos vol dar
catorze o quinze panades
que tenim moltes tallades
i pasta, no ve a un quintà;
que de tant de dejunar
tenim ses dents rovellades?*

Per acabar aquesta petita ressenya sobre l'obra d'en Sostre no em puc estar de transcriure alguns fragments de glosats, la part, potser, més coneguda de la seva producció arreu de Mallorca. La gent recorda especialment aquelles cançons més fortes que en diferents ocasions van servir per a «guanyar una batalla» als seus rivals. A continuació en transcriuré tres, dirigides a Madò Joana «Cartera», de Búger; a Mestre Llorenç Capellà, d'Algaida i a Mestre Jaume Calafat, de Son Servera, per aquest ordre:

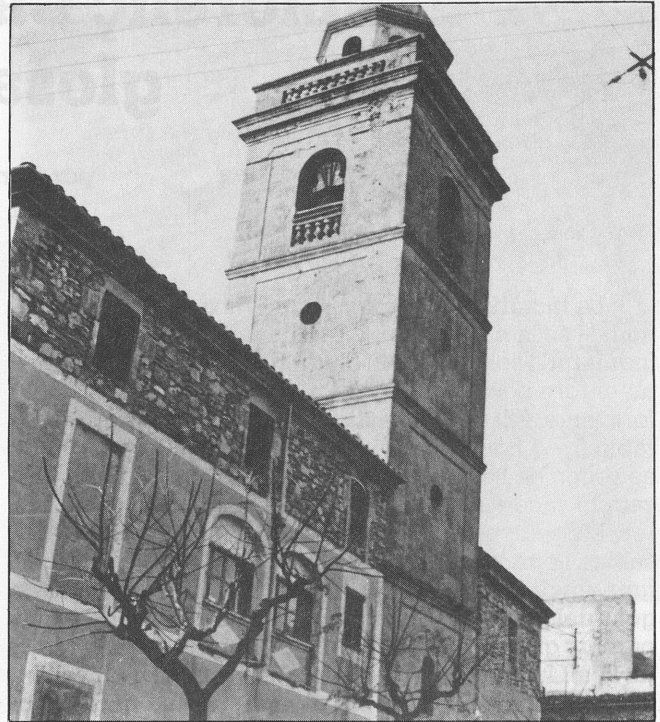
*Jo trob, Joana Cartera,
que ets campana sense so;
sé que et pintes una flor,
emperò glosant amb jo,
seràs una flor borrera
perquè sa part de grossera
te fa inútil tot lo bo.*

*En el món tots som germans,
creats d'una mà divina
que mos guia i encamina
per a ser bons cristians.
Però voltros, capellans,
predicau per tots es sants
i acabau autos i benzina
amb sos doblers d'ets ignorants.*

*Segons es sant, sa capella;
segons s'església, es portal;
segons s'aguiat, sa sal;
segons sa truita, sa pell.
Calafat ets una estella
de dolent material:
ets com es brau d'Es Rafal
que en veure bou, s'encamella;
tot d'una en sentir una esquella
li pega sa idea aquella
com tu, en veure un davantal.*

Aquesta darrera forma part d'un grup de vuit fetes pocs mesos abans de morir en ocasió d'una vetlada de gloses feta a Cas Concos a finals del 1965, amb Mestre Jaume Calafat, Socies i Bartomeu Crespi, com a terna actuant. Vidal ja era vell i estava molt malalt, però a instàncies prou provocatives de Calafat, es va veure obligat a intervenir, cosa que va provocar una ovació llarguíssima del públic que ja havia assistit al Local Parroquial amb aquesta esperança.

Pocs mesos després d'això, el febrer del 1966, Sebastià Vidal deixava d'existir a l'edat de 78 anys.

**Es campanar de Ca's Concos
és guapo i està molt bé.**

Ell mateix, amb la cançó que segueix, demanava una oració per a la seva ànima, com a bon creient que era en el fons:

*Amb onze he feta funció,
glosadors, a lloc d'entrada,
i ara fa una temporada
que morí en Joan Sansó.
I jo, per passar s'escaló,
just falta sa llenegada;
quan tal notícia hauran dada,
que s'ha mort un servidor,
resau-me una oració
i sa gràcia de tal favor,
de Déu vos serà pagada.*

El 13 de febrer de l'any que ve es complirà el centenari del naixement del glosador. Pensam que serà una ocasió immillorable per fer una edició de la seva obra i també perquè les autoritats democràtiques i el poble de Cas Concos dediquin un carrer al personatge més popular que n'ha sortit.

GUILLEM MONSERRAT I VIDAL
Cas Concos, març del 1987

(2) «En Duran» era la resposta més comuna quan algú, els anys 40, preguntava si ja hi havia blat a la botiga per a poder-ne comprar.

Llorenç Capellà Garí, glosador (1)

per Carme Simó

La història de Llorenç Batle —així li deien de malnom— és la d'un home dotat d'una intel·ligència, d'un inquietud i sobretot d'un sentit de la ironia singulars en un entorn perfilat per l'analfabetisme, l'apatia i el conformisme. Fill d'una família humil —el seu pare era carabiner— i nombrosa —«Som germà d'onze germans / es segon de sa llocada / i en es vedat de mu mare / encara hi cacen es cans»—, li tocà exercir l'ofici de sabater. Els seus pares, Pere Capellà i Francina-Aina Garí, sabien llegir i escriure i conten que la mare, dona d'una gran vivor natural, escrivia cartes, per encàrrec de la gent del poble, als enamorats que feien el servei o als parents que eren a l'Havana. De primer, la família s'instal·là a Lluçmajor, d'on era natural sa mare i on estava destinat son pare, que era algaidí; allà va néixer Llorenç Capellà dia 21 de desembre de 1882, però ben aviat es tralladaren a Algaida, ja de manera definitiva.

Ben dejorn començà a manifestar la seva extraordinària capacitat per glosar, art que conreà fins al final de la seva vida i que el va fer famós arreu de Mallorca. La seva primera glosa diu així:

*En Miquel és dins es bres
i en Llorenç l'engronsarà.
Si enguany pesa un quintar,
l'any qui ve en pesarà tres.*

Conten que no devia tenir més de cinc anys quan la va fer, mentre engronsava el seu germanet que plorava. Si de la mare va heretar l'agudesia i el sentit de l'humor, les arrels de glosador li venien per línia paterna; Biel Majoral, a la seva tesi de llicenciatura assenyala que el padrí de Llorenç Capellà havia estat fisconador i recull un glosat fragmentari d'un oncle seu que va gaudir d'una certa anomenada; d'altra banda apunta la possibilitat que en venguí d'avior per tal com en un document algaidí del segle XVIII figura un tal Capellà, de malnom «Glosador».

Tenia una insaciable voluntat d'aprendre, perquè intuïa que era l'única possibilitat de superar les limitacions que la seva condició social i econòmica li imposava, perquè l'accès a la cultura era l'única sortida per a un home que se sabia capacitat per a empreses més creatives que la de posar mitges soles. Així es va abocar a l'autodidactisme: d'una banda, dedicava part del dia a la lectura; llegia de tot, des de llibres de versos a novel·les policíiques; com que ell no en podia comprar

gaires, de llibres, devorava tots els que li deixaven. D'altra banda, acudia a l'església a sentir predicar, tot i que no era creient, perquè els sermons, si eren d'un bon predicador, li semblava que eren una altra bona tècnica d'aprenentatge. Tampoc no es perdia cap oportunitat de baixar a ciutat a veure els espectacles del Teatre Líric, sobretot sarsueles. Gaudia, endemés, d'una gran cultura popular, com ho demostra el fet que el músic Baltasar Samper acudís a ell quan recollia materials sobre cançons i balls populars; Llorenç Capellà era mestre dels cossiers d'Algaida i també formava part integrant del grup, com a dama; sabia una mala fi de cançons, que cantava acompanyant-se de la guitarrà.

Així com era afectat de llegir, escriure, en canvi, li costava més pena. No obstant això, Gabriel Janer Manila m'explicà que tenia referències d'una vida de Sant Antoni, en glosa, que havia escrit Capellà, però de la qual ignorava el parador. Biel Majoral, d'altra banda, li atribueix les endevinalles i les gloses publicitàries que sortiren a «La Razón», setmanari que es publicà a Algaida del 10 de maig al 28 de juny de 1931 i que tenia la seva social precisament a calcs Batle. També em consta que una de les seves gloses va ser de transmissió escrita i no oral: una germana del glosador havia emigrat a l'Havana i la família li envià una capsa de sabates plena de figues; a la capsa Llorenç hi havia escrit:

*Aquí descansen es fruits
de madò Bordissot blanca,
que viu tranquil·la a Sa Tanca
i los se va treure p'ets uis;
i en ets estómagos buits
sa seva substància hi deixa
i aquest fruit, per fer-lo créixer,
l'han de regar d'anisat,
que no sia batiat,
que sia tal com va néixer.*

Home de caràcter obert i participatiu, dotat d'un esperit crític i d'una gran dosi d'ironia, compromès amb

(1) Les dades que figuren en aquest article, si no ho indic altra-
ment, són de font oral. Les vaig prendre de primera mà el curs 1973-
74. Foren els meus informadors Francisca Capellà, Marià Capellà, Ga-
briel Janer Manila, Jordi Llompart i Francisca Trobat. A tots els vull
agrair des d'aquí la seva inestimable col·laboració.

DOSSIER: ELS GLOSADORS

el seu temps i amb la seva gent, no és estrany que aconseguís esser el centre d'atenció de pertot allà on anava: al cafè, a la plaça, a la barberia. Un dia, precisament, en entrar escometé el barber —Jordi Llompart, que era i és un dels admiradors més fervents— d'aquesta manera:

*En tenc una de pagada
i te don quatre reials:
¿saps quan estarem cabals?*

Barber: *En dar-vos s'altra afaitada.*

I és que de no-res sabia trobar motiu per fer-ne una glosa, la gent ho sabia i l'escometien per tal de fer-lo parlar:

Guillem Reus: *Dins un clot d'ametler
hi semblaria cristians...
i, de tu i es teus germans,
jo en faria un planter
i així no en veurien tants
perduts p'enmig d'es carrer.*

No es feia festa, banquet o ball que no hi fóra convidat per les seves dots d'animador, encara que si s'esqueia també sabia adoptar un to més transcendent:

*Ningú té acta de vida,
ni sap quan se morirà,
perquè el que mos creà
ell se n'estotjà sa mida;
i la terra beneïda,
la senten sempre que crida,
perquè sa carn que ha nodrida
la se vol tornar menjar.*

La seva fama de bon glosador —segons Biel Majoral, sense cap dubte deu haver estat el millor de Mallorca del segle XX— es va estendre ben aviat i de tot Mallorca l'enviaven a demanar perquè participàs a les vetlades de glosats que s'organitzaven habitualment els caps de setmana. Arribà a guanyar dues-centes pessetes per actuació i tingué de contrincants en els combats els millors glosadors de Mallorca, tals com el Cabo Loco o en Vidal. No puc estar-me de transcriure una de les seves gloses de combat més expressives i contundents:

*Mal tenguésseu es cervell
cuit a dins una panada,
tota sa carn capolada
i sa sang dins un ribell;
i ets ossos amb un martell,
a dins un odre pitjada,
vos ne fessin un pastell
com a carn de sobressada;
i es lleu i sa budellada
que la vos vessen penjada
a ses banyes d'un vedell;
i de ses trinxes de pell
en fessin un cabrestell
per una bisti baldada.*

Llorenç Capellà i Margalida Roca, l'any 1939.
Es feren aquesta foto expressament per enviar-la al seu fill Pere,
empresonat a Alcalá de Henares.

Llorenç Capellà es casà amb Margalida Roca, ciutadana, i maldà per educar els seus fills —Pere, Marià, Francisca i Llorenç— en la seva fe en la cultura i en la llibertat. En l'aspecte artístic, Marià heretà, a més, el sentit musical i Pere fou el qui, d'alguna manera, materialitzà les seves pròpies aspiracions: aconseguí substituir l'alena per la carrera de magisteri. D'altra banda, Pere compartia amb son pare la inquietud política i de ben petit començà a manifestar, també, les seves dots de glosador, que després el farien famós sota el pseudònim de Mingo Revulgo. Molt prest començà a acompanyar el pare a les vetlades de glosats i contenen que una vegada, a Sant Jordi, algú del públic que es devia malfiar de l'autoria de les gloses que feia el nin va amollar un ocell dins la sala amb la mala idea de capturar-lo, aleshores Pere, que devia tenir uns sis anys, l'agafà al vol i digué:

*Sabeu que estic de gojós
i mu mare en sebrer-ho,
que he fuit amb un gorrió
i ara me n'hi torn amb dos.*

Llorenç Capellà va mantenir al llarg de la seva vida una actitud fortament crítica envers les persones que controlaven el poder. El seu fibló no perdonava: els abusos, la corrupció, els excessos de poder, les violacions dels drets elementals eren objecte de les seves sàtires. El seu judici era implacable fos quina fos l'adscripció política de les persones que censurava; en canvi no he sabut trobar ni un mot que el comprometés ideo-

lògicament amb plantejaments conservadors. Al contrari, quan va perdre la independència, va ser per militar a Esquerra Republicana al costat del seu fill Pere, i després de la guerra preferí la dignitat del silenci, que per a un home com ell devia ser tan amarg, abans de fer la més mínima concessió al nou règim.

Aquell fatídic 18 de juliol de 1936 començà a enrunar-se el món del nostre glosador: el seu fill Pere hagué de fugir, empaitat pels falangistes del poble que li volien la mort. Aquests, no podent aconseguir el fill, s'en-crueliren amb el pare; se l'endugueren al cementiri de Vilafranca per assassinar-lo si no confessava on s'amagava el fill, que ja era a Menorca; algú intercedí per ell i li salvà la vida, però el mal ja estava fet. Vet ací el seu propi testimoni d'aquella trista experiència:

*Anit fa dotze anys rodons
que em dugueren a Vilafranca
damunt una tomba blanca
enrevoltada de matons
que se feien il·lusions
de fer una Espanya Santa;
i ara fan tanta de planta
com un gat que no s'aguanta
enmig de quatre estalons.*

Un cop acabada la guerra, Pere Capellà, que havia combatut per la República en el front de Madrid, caigué presoner; per poder retornar a Mallorca, l'any 42, havia de mester l'aval d'alguna autoritat del poble, però a Algaida ningú no va respondre per ell i no hi va tornar a viure mai més. En el terreny professional, el fill del glosador, que havia guanyat l'oposició al cos de mestres justs abans d'esclatar la insurrecció, va ser depurat i va haver d'iniciar un llarg peregrinatge per les activitats més diverses per tal de poder guanyar-se la vida ⁽²⁾. En definitiva tot s'havia perdut: havien anorreat el fill, que representava la seva esperança de futur, s'havien acabat per a ell les vetlades de glosats i tantes altres coses. Per a Llorenç Capellà, com per als altres mallorquins demòcrates, havia arribat el temps del silenci, de l'aïllament.

Llorenç Capellà morí dia 20 de novembre de 1950. Vint-i-set anys després, el 1977, Algaida es va reconciliar amb el glosador: l'Obra Cultural Balear, dins el

marc del Congrés de Cultura Catalana, li reté un homenatge multitudinari, amb motiu del qual es publicaren bona part de les seves gloses i cançons que encara es conserven a la memòria col·lectiva.

A hores d'ara encara no s'ha publicat un repertori exhaustiu de les gloses d'aquest autor. El Pare Rafel Ginarg incorporà al seu *Cançoner popular de Mallorca* (Ed. Moll, Palma, 1966-75) algunes variants, les més ingènues i poc compromeses. Gabriel Janer publicà les eròtiques a *Sexe i cultura a Mallorca: El cançoner* (Ed. Moll, Palma, 1980). Biel Majoral, a la seva tesi de llicenciatura, encara inèdita, recull el repertori més ampli, encara que sense variants, amb molta informació sobre els combats en què participà el nostre glosador i amb un comentari de la història de cada glosa. D'altra banda, Maria del Mar Bonet, en el seu disc *Cançons de festa* inclogué, sota el títol de «La despedida» una de les havaneres de Llorenç Capellà, encara que la cançó figura com a anònima, recollida a Establiments. Precisament en aquest mateix disc figura una cançó, també anònima, una de les estrofes de la qual és recordada, entre d'altres, pels fills del nostre autor com a original seva: diuen que la va fer en temps de bienni negre; altrament, Joan Mas i Vives va recollir la cançó com a obra d'un glosador de Maria de la Salut, anomenat Toni Catinc; diu així:

*Dones que no teniu pa
i an es fills dau figues seques
això són ses papeletes
que vos donaren ses dretes
quan anàreu a votar.*

CARME SIMÓ

(2) Joan Miralles, amb motiu del 25è aniversari de la mort de Pere Capellà, pronuncià, una conferència que recull la biografia d'aquest autor així com els seus textos no dramàtics més representatius. Vegeu MIRALLES I MONSERRAT, Joan, *Vida i obra d'en Pere Capellà (Mingo Revulgo)*, Obra Cultural Balear, Monografies núm. 11, Ciutat de Mallorca, 1980.

**Una cultura en marxa
per a tot un poble.**

Demaneu informació

Carrer Ample, 35 (Palau Mornau) Telèfon 315 10 11 - 08002 Barcelona

DOSSIER: ELS GLOSADORS

Joana Serra «Cartera», glosadora de Búger

per Margalida Lledó

*Dia sis de juliol
Pòrtol va fer una trobada
de glosadors tan honrada
que això no ho pot fer qui vol.*

*Quan es sol se va amagar
i sa fosca se venia,
tot Pòrtol ja rebotia
de glosadors per glosar.*

*Només basta per dir-vos
que omplirem bé sa vorera,
de tota Mallorca entera
varen venir glosadors.*

Tothom que conegui una mica el món de les gloses, per força n'ha d'haver sentida cantar alguna a Na Joana «Cartera».

D'ençà de la primera trobada de glosadors a Pòrtol l'any vuitanta-quatre, poques vetlades s'han celebrat on no fos present l'aguda tonalitat de veu que fa servir,

per llançar un bon grapat de gloses, gairebé sempre de picat, als seus opositors més freqüents: En Joan «Planissi» de Can Picafort, En Jordi «Mirató» de Llubí, En Joan Mas de Maria, etc.

Un dels capvespres que vaig anar a veure-la a aquella caseta del Carrer del Rosari, recordava l'època dels torneigs amb En Calafat de Son Sardina, En Crespi i En Sociés de Sa Pobla, l'època dels trenta o quaranta duros per vetlada, «dues sopetes escaldades, dues olivetes, un ou i un tasset de vi». Em contava que poc li va costar aprendre a glosar de ben petita. Son pare era mig glosador i sa mare li'n contestava alguna. Ders nou anys, se'ls morí una somera que tenien a ca seva i «com era costum en morir-se una somera, un ase o una bístia se feien gloses, i totes ses fadrines des poble en menjaven, d'ases i de gloses». L'amo En Pere Antoni Carreres va punyir son pare amb una glosa sobre aquest motiu, però va esser ella qui li contestà:

*S'ase nostro se morí
i un bon greu que m'ha sabut
i En Carreres, aquest brut,
casi tot el s'ha fotut
i encara ho ha hagut de dir.*

*Sa fia d'En Pere Antoni
en du un vestit, de sa pell,
i ell s'ha menjat es cervell
per tenir bona memòri'.*

LES PLAGUETES DE GLOSES (1)

La primera de les tres plagues que recorda haver fet, amb quatre lletres que li ensenyà una veïna, fou *A la mort d'En Llorenç Mora Martí*. És l'única on la glosadora es presenta amb la seva pròpia personalitat per plànyer la mort d'un jove *bujerró* molt estimat a tot el poble. Consta de trenta gloses, la majoria de quatre mots, de rima consonant. *Es genres i ses sogres* i *A un fadrí desgraciat o ses al·lotes d'avui en dia* tenen un protagonista masculí. Tracten alguns dels tòpics més repetits a la literatura, que han aconseguit mantenir-se arrelats en la consciència de la gent que encara viu dins una societat bàsicament rural: el jove que no vol escoltar els consells de son pare fins que s'escaliva per pròpia experiència, la sogra malsoferta que desbarata els amors de la filla, la dona que no sap fer les feines de la casa perquè s'ha dedicat a aprendre un ofici, etc.

En general se segueix un mateix esquema estructural: després d'una introducció més o menys moralitzadora, el narrador explica les seves experiències de les quals extreu una tòpica conclusió final, seguida de les gloses perceptives d'identificació i d'acomiadament de la glosadora. Cal destacar-hi la profusa imatgeria emprada com a element de comparació en la llarga diatriba que fa contra les sogres:

*Mon pare bé m'avisà
i em donava bons exemples:
«que ses sogres són dolentes»,
i no el me vaig escoltar.*

*Passava pes seu carrer,
i li destorbava sa fia
Sa sogra sempre tenia
sa sang que li rebullia
com un foc de formiguer.*

*Tant si és homo com si és dona,
lo que dic és violent:
sa sogra és un estrument,
no el toquen i sempre sona.*

*Ses sogres les tiraria
totes de cap dins la mar
i enc que poguessin tornar
coral —que sempre va car—
me pens que no les trauria. (2)*

LES GLOSES DE SANT ANTONI

A partir de l'any setanta-nou, la festa de Sant Antoni Abat a Búger recuperarà gran part de la solemnitat

que havia tingut abans. De llavors ençà les carrosses s'aturen davant les cases més anomenades del poble per fer-hi una glosa, gairebé sempre improvisada, a la manera de les antigues colcades de glosadors de principis de segle (3).

Es comença preguntant al batle o a l'ajuntament que doni permís per iniciar el glosat. Les gloses immediatament posteriors tracten un tema relacionat amb l'església. El bloc central glosa anècdotes de la vida d'aquells qui regenten un negoci o una institució: els botiguers són l'objectiu preferit de Madò Joana. Segueix el tòpic de retreure'ls petits enganys a l'hora de mesurar els gèneres o de fer-los pagar. Les gloses finals gairebé sempre contenen una referència a la glosadora i la petició d'un aplaudiment.

He pogut arrebregar les tirallongues de gloses cantades per Sant Antoni durant quatre anys seguits (4). Comparant les destinades a una mateixa persona o institució, s'hi observen relacions força interessants. Algunes es contesten a si mateixes, és a dir, primer hi ha l'atac de la glosadora i llavors la resposta de l'al·ludit:

CAN BOVER

*En Bover moltes vegades
ha de mester un pallissó;
perquè és un poc fumador,
bugerrons reparau-ho,
ven ses capsas encetades.
(1979)*

*N'hi ha molts que no ho entenen
però jo ho publicaré,
que no sabeu què diré?:
es mistos que té En Bover
fregam fort i no s'encenen.
(1980)*

*En Bover és vertader,
n'hi ha molts que no ho entenen.
Diu: «si es mistos no s'encenen,
idò comprau un foguer».*

Altres gloses reflecteixen, de manera molt simple, part del cicle vital d'una persona o família seguint esquemes molt semblants al de l'auca:

CAN FELIP

*Felip ets bo per fer trossos
i per això has fet bi'llets
fas es pastels petitets
i els vens en es preu des grossos.
(1979)*

(1) Breus fulletons que reproduïxen un conjunt de gloses sobre un tema determinat.

(2) Gloses núm. 13, 18, 25 i 28, de les trenta-dues que té la plaqueta *Es genres i ses sogres*.

(3) Baltasar Coll i Tomàs en parla en el llibre *Floklore de Lluçmajor. Rondalles-Feines-Costums i Festes*. Impremta Moderna, Lluçmajor, 1971 (pàgines 81-99)

(4) He d'agrair tot el material que m'ha proporcionat En Pep Florit de Búger.

DOSSIER: ELS GLOSADORS

*Sa romana tot ho treu,
escoltem bé Felipet:
fas es pastel més grosset
i no li has pujat es preu.*
(1980)

*Felip enguany tens ventura
i ho daré per publicat:
perquè fa poc t'has casat,
tens allò tan acostat
que fas pastels sense heixura.*
(1981)

*Felip, no tenc aturai
i et faré una cançoneta,
tens dona i una nineta,
treus pastels amb sa paleta
i no me n'has dat cap mai.*
(1982)

*En Felip i Na Joana
mai se varen baraiar.
Des pastels li vaig parlar
i un dia me'n regalà
una bona palangana.*
(1983)

VETLADES DE GLOSES

Na Joana «Cartera» és essencialment glosadora de picat. Cap de les plaguetes no l'han poguda fer tan popular com les gloses ben granades i coentes que sol llançar als combats de glosadors.

Les vetlades comencen amb una salutació a les autoritats i al públic present. El glosador s'esmenta al darrer mot de la glosa i s'ofereix a tothom. «Un cop fet això, començam a pegar», diu Madò Joana, «i cadascú ha de contestar la glosa que li tiren», a fi de fer-ne una xarxa ben travada.

És interessant observar la gran quantitat d'imatges que fan referència a la temàtica sexual de manera més o menys velada: el caçador que vol tapar la lludriquera o ensumar l'erició, l'ungüent per curar el mal, el tinter de ploma, etc. Vegem-ne dos exemples:

MIRATÓ *I ja tenc ses questions
amb Na Joana «Cartera»,
ja sé que tu tenc juguera,
sé que tenc molts pocs racons,
i jo tenc dos carretons
que són un poquets rodons,
i perdria dos cabeions
si em deixaves sa taveia.*

CARTERA *I no hi ha consol ni conhort,
no hi ha consol ni conhort
i ara jo em defensaré:
que m'escoltes, malfaner
dins s'era no t'hi voldré
perquè és teu blat ja és ben mort.* (5)

Sant Antoni: una festa que fa glosar.

PLANISSI *Jo som un homo extern
i, de nom, som Juanet.
Fent gloses en sé un poquet
vos faria perdre es fred
a dins es ple de s'hivern.*

CARTERA *Planissi tens molta manya
i ho vui dar per publicat:
tu ets un desbarat,
per mi vas més alçurat
que ets eriçons de muntanya.* (6)

I és que, com diu Madò Joana:

*Ses gloses per anar bé
han de parlar de picat,
i es qui estigui delicat
que no surti en es carrer.*

MARGALIDA LLEDÓ

(5) Pertanyen a la Primera Trobada de Glosadors a Pòrtol, l'any 84.

(6) Pertanyen a la vetlada de gloses que es feu per inaugurar el Casal d'Entitats Ciutadanes, dia 24 d'octubre de 1985, a Palma.

La glosa avui

per Gabriel Pieras Salom

La glosa, com a fet cultural, és un ser viu i bellugadís que encara sura esvelta dins la nostrada Mallorca i, filant prim, sobretot a la part rural i conservada. També és un fet innegable que fa anys estava un poc arraconada i no era gaire ben vista dintre d'ambients determinats i concrets. Podríem dir, sense por d'equivocar-nos, que feia pobre i un poc «baixet». Les glosades es feien quasi d'amagat, el poble planer i senzill ho acceptava com una continuació del nostre tarannà arrelat dins els inconscients individuals i col·lectius; però la gent, d'aquella que en deim «qui pot», passava dramàticament sobre aquest fet que omplí els nostres pobles de verdares joies poètiques puix no podem oblidar que el glosador és un poeta popular que transmet, dins uns cànons concrets i arrelats, unes imatges, uns fets i uns succeïts als qui l'envolten.

Tot i que la nostra glosa seguia fent una senderola sense sortir de mare. Mig amagada, mig prostituïda pel poder i quasi morta, ella continuava amb la mateixa dèria. Els glosadors, diguem-ne, de cor, glosaven qualsevol circumstància i qualsevol motiu, però ho feien com un ritu que els sortia ràpid i lleuger del seu interior amant de la glosada. Eren els homes i dones qui sempre tenien l'acudit transformat en glosa. Naturalment, si volem centrar el tema, corrien els anys quaranta fins arribar als vuitanta. Això tampoc no vol dir que no es fessin glosades a molts pobles; naturalment que se'n feien! Però no era la glosada típica on els guerrers entaulaven un combat, quasi sempre no sagnós i ingenu les més vegades. Durant aquests anys varen desaparèixer les gloses ridiculitzant les forces polítiques, els estaments socials més elevats i les institucions religioses, i comptant que haguera

estat perillós entrar dins l'estament militar. Així i tot la glosa es conserva, la glosa està servada amorosidament i frissa per retornar al seu primitiu ésser. De veritat que ho conseguirà passats temps i fortunes, aigües i embats forts i brunyents. La glosa reposa tranquil·la, no es mou ni es batega, però és viva. Avui diríem que estava hivernada temporalment.

Entre la glosa antiga, arcaica, llunyana i l'actual hi ha un parèntesi i un compàs d'espera. La gent mallorquina pareix que ho ha oblidat tot però no és així, dins cada casa l'amo o la madona, a un moment determinat se destiren d'un es gloses alegres com unes castanyetes i picantones com pebre coent. Però ho fan «baixet baixet» per no despertar la sospita de la grolleria ingènua o de la mirada del poder omnipotent.

Passa el temps, que passa aviat i sense tèmper-nos-en, i arriba un moment històric on tot el que faci olor, flaire, d'antic i nostrat agafa una empena increïble. Reneixen, o fan renèixer, costums oblidats, festes perdudes i glosades alegres i divertides. Els glosadors de més edat, que podem dir professionals, retornen a glosar a places i festes de poble i de carrer. Els afeccionats, que són molts, retornen a escometre's amb una glosa quan es veuen al cafè, a la taverna o al carrer. El que passa és que aquell sentit de la glosa, passats els anys, ha perdut una part del ser ésser, puix la glosa com tot, no es crea ni es destrueix sinó que es transforma. Puix, la glosa actual també ha sofert aquest canvi i aquesta desviació lleugera, de no més de dos o tres graus petits. També es pot dir d'aquests glosadors espontanis, antany bons glosadors, van ganosos de dir quatre mots de la veritat i, cosa curiosa, no

estan gens ni mica empegueïts. Es troben distints amics i comencen a dir-se quatre gloses improvisades. Els qui no en saben improvisar quan són a casa seva, agafen llapis i paper i n'escriuen un grapat per tornar la pilota al joc i s'estableix un petit combat, ximple i agradós, entre els personatges. Naturalment la glosa ha sofert una transformació. Avui, aquest grup, l'escriu i llavors la diu sense por. En fan de divertides, de fisconadores i especialment del govern. Les diuen sense tèmper la part contrària puix les forces estan agermanades i ningú guanya a ningú. Com a mostra que he recollida poden valer aquestes:

*Mestre vós que presumiu
sebre més que un president,
no me faríeu patent
què teniu devora es niu?*

L'altre glosador afeccionat, si no sap contestar a la primera, va a casa seva com ja he dit, i n'escriu fins que en sap. Les aprèn de memòria i quan retroba el guerrer li amolla:

*A devora es niu hi tenc
una floresta garlanda
ben posada i venerada
i d'això no ne pretenc.*

*Ara tu que xerres tant
amb una copa amb sa mà,
avine, si vols demà
i te'n daré un sobrant.*

I així es va refent l'antiga glosa popular, la que sortia del cor i de l'enteniment. Tan sols han canviat les estructures, la clovella, ja que el bessó es conserva quasi intacte i net.

També podria dir que això és una part, important, de la glosa actual. Llavors hi ha els glosadors que podríem dir professionals i de certa categoria i que molts d'ells ja glosaven abans, ja en fa estona. Jo els vaig conèixer a través del programa «Tems de glosar» de Ràdio Balear-

DOSSIER: ELS GLOSADORS

Inca. El seu Director, juntament amb Mn. Parets el va fundar i passats que foren pocs mesos me'l traspasaren, dit així com és. El vaig agafar de bon gust i aní coneixent distints glosadors d'aquells bons i de categoria. D'aquells que no havien deixat mai de glosar i que havien recorregut tota Mallorca, de poble en poble i de llogaret en llogaret. De veritat pens que ells han estat els veritaders conservadors de la glosa actual, naturalment amb els canvis oportuns segons les necessitats de cada moment. Ahir era ahir i avui, és avui! Això era pel setembre de 1984.

Vaig saber que a Pòrtol havia crescut un bon grup de glosadors i que intentaven aixecar la glosa fos com fos. Crec que ho aconseguiren i crec que la glosa està viva perquè qualcú, Pòrtol en aquest cas, va pegar quatre bufadetes a la cendra i sortiren espines i llavors foc glosador. Partint d'aquí vaig anar fent contactes, entre uns i altres fins a aconseguir un llistat de glosadors. Un en duia un altre. Un que havia glosat antany, enguany tornava reverdir i la màgia de la ràdio féu la resta. Sense oblidar mai per mai que eren els pobles mateixos que feien renéixer tan bell art. És clar que la ràdio i la premsa no bastaren per posar alt el penó dels glosadors, però li ajudà a la tasca de recuperació que ja és qualche cosa. Des del setembre del 84 vaig intentar estudiar dit tema i comencí a estimar-lo puix era tan entrançablement nostre que...

Dintre d'aquest món quasi màgic, es poden agrupar als glosadors en dos grups bastant definits i concrets. Els professionals que actuen a festes i ho fan de «punyida» i els altres, glosadors també, que les escriuen o les pensen molt abans de dir-les en públic. El que passa és que difícilment un sap on posar la ratlla de separació quant a importància. El que sí és segur és que el glosador tot i essent un poeta popular, nascut de la terra, té una gran importància. El que s'havia de preo-

Les gloses són part del patrimoni tradicional festiu de Mallorca (Dibuix de Francesc Salvà a «Folklore de Lluçmajor», de B. Coll)

cupar per part de tots els qui estimàvem la glosa era que tornàs a sortir al carrer ben alegre i esponerosa i donant ànim i coratge als més joves que els escrivien.

Poc a poc, i sense desmaiar, la glosa cobrà coratge. Els pobles de l'illa demanaven una glosada ben vitenca per la seva Festa Popular o Patronal i n'eren servits. Molts de nuclis festers s'han estat adornats de belles glosades plenes d'aquell «saborino» nostrat. Davalla les paperines, damunt del cadafal i sota les estrelles estiuenques ha tornat

a sentir-se aquella cantoria de la glosa popular. Ha revivat com revivà Llätzer al crit de Jesús.

D'entre els glosadors actuals que es poden dir professionals i que van actuant per aquí i per allà, podem anotar noms molt significatius dintre de Mallorca ja que són els veritaders hereus de l'antiga màgia glosadora. Podem dir que la llista seria grossa si tots actuassin com a tals glosadors de professió, i ho dic com a lloança puix tots ells o estan retirats de llurs treballs o feinegen com qualsevol pagès o ciutadà.

Podem citar Madò Joana «Cartera» de Búger, Pau Ferrer de Pòrtol, Joan Mas de Maria de la Salut, Joan Planissi de Ca'n Picafort, Jordi Torrens «Mirató», M. Perelló «Canta», Jaume Juan d'Algaida, Llorenç Garrau «Es quic de Caimari» i podríem fer una taringa més grossa però segurament no seria tan dretha com jo voldria.

Llavors ve un altre grup, també important, de glosadors de «ploma o camilla» com ja es diu per nostra terra: N'Antònia Rebassa (poetessa que actua moltes vegades amb els glosadors), En Rafel Estarellas de Santa Maria del Camí, En Pep Vallori «Eriçona» de Selva, N'Antoni Ginard Cantó «Butler» d'Artà qui fa un bon grapat d'anys que escriu «S'Argument d'Artà» i l'edita en unes plaquetes per la festa de Sant Antoni de Gener («S'argument» consisteix a cronica la vida de l'any amb glosa. Solen agafar quasi tots els temes com són: Sembrar, carrers, política, malalties o desgràcies, església, jovent, etc.), En Jaume Serra d'Inca, En Jaume Ginard de Capdepera, En Bernat Ripoll de Moscarí, En Rafel Roig de Felanitx, En Macià Coll de Lloseta, En Joan Grimalt, En Jaume Julià, En Bartomeu Cànaves, En Jaume Oliver, N'Hortènsia Vilaret, En Rafel Bordoy i Na Joana M. Bordoy, N'Antoni Vadell, Na Joana M. Serra, En Jaume Socies de Campanet, En Bartomeu Cànaves Sitjar, Guillem Crespi Pons, etc.

No seria honrat deixar de mà En Pere Gil de Sòller que ha fet glosa molt personal, tal volta rompent un poc els esquemes tramats des de l'antigues. Ell ha editat un grapat de plaquetes i ha inserides moltes gloses a distinta premsa. Dins els mateixos estaments hi ha En Climent Garrau d'Algaida qui, a més de fer bones gloses, quan actua canta cançons populars castellanés i mallorquines. Anc que no sia una glosa, diguem-ne pura i amb tots els ingredients, la que fa Ramon Company Llobera de Pollença és tan entrançablement nostra que és necessari estigui inscrit el seu treball a dintre d'aquest estudi. En Ramon Company ha recollides les «Tonades del camp» i consider que ben bé es poden inserir dins aquest escrit

de glosa actual com a testimoniatge paral·lel.

També la glosa actual ha anat millorant, sobretot l'escripta, amb els concurs de glosades de Calonge que tenen lloc devers Sant Miquel i que han donat una novella forma de fer i dir les coses mitjançant els mots conjugats que formen la paraula glosa.

Un dels canvis més grossos que veig actualment a la glosada, en comparació de les antigues, és que han perdut un poc de regust i han quedat un poc convertides en espectacle de masses i com un acte més d'unes festes populars. Segurament aquella glosa viva, ràpida i lleugera que sorgia dels enteniments i dels cors dels glosadors ha sofert el famós canvi estructural i no en podem defugir. No podem mirar enrera sempre, puix caurem dins un pou sense fons i, la glosa, com a fet cultural del món d'avui té l'obligació de respectar la seva neixor però inserint-hi paraules noves i novelles circumstàncies. Així i tot la valuosa obra del P. Rafel Ginard T.O.R. ens marca un camí a fer i ens dona coratge per seguir envant fent, emprant la glosa, poble!

No podria acabar aquest escrit dient que el món de la glosa és d'un caire subtil que arriba a extrems delicats. Si antany la glosa era un poc el diari, el noticiari del poble, o la crítica o la lloança del senyor o del pagès, avui també, amb gust i dedicació es va convertint amb la veu dels qui no en tenen d'altre més que aquesta, que ja és important. La glosa és viva i actual. La glosa surt de la boca i del cor de molts de mallorquins i torna a ser acceptada per la majoria. Això sí, com un «divertimento» més, com una nota de color sentimental i a la mateixa vegada realista i actual. Molt de jovent fa gloses pensant-se fer poesies i molts de poetes fan gloses pensant-se fer jocs de paraules agermanades. Mai per mai podem oblidar aquella:

*Una glosa ben dictada
de quatre mots està bé;
de cinc i de sis també
i de set, ja és codolada.*

Tornant un poc enrera hem de ser conscients que la glosa, poesia me-

nor, té quelcom de màgic que hom sap mai quan de veritat fa una glosa o una poesia. A mestre Miquel Duran i Saurina, poeta inquer, el tractaren de «glosador de taverna». Avui passats anys, Mestre Miquel és considerat un poeta amb tot el que això suposa. Per tant es pot assegurar que sota la glosa hi ha, actualment, una bella poesia popular que s'estronca i s'agermana amb el poble amb una manera còmoda, i, fàcil i actual. Qui sap si darrera cada glosador hi ha un poeta? El diccionari «Català-Valencià-Balear» ens ho diu ben clar: El glosador és un poeta popular...! I tot poeta té dret a un respecte que se li va negar temps enrera i no massa allunyats de nosaltres.

I és curiós com a la dita «Premsa Forana», ja sia setmanal, quinzenal o mensual, no hi falten les gloses de tota mena i color. Tornam a aquell temps quan el glosar era una explosió anímica dels cors dels nostres padrins. La glosa actual, corregida i augmentada, té una bona importància puix forma part del nostre patrimoni cultural i, esperem-ho, del nostre ésser més amagat i personal. El glosador actual, sigui del caire que sigui ens dóna a tots una flaire del temps perdut i avui retrobat. Hem recobrat la glosa i el glosador... ens hem recuperat un poquet més a nosaltres mateixos!

Per acabar hem d'aclarir un punt que ha estat un poc discutit. La glosa és una cançó? Els millors entesos de la nostra terra així ho contempen. El mateix P. Rafel Ginard titula la seva obra amb la bella paraula de «cançoner». També els bons glosadors diuen que «fan una cançó». Són dos testimonis definitius. Tal volta els qui escriuen les gloses no coneguin la significança de la cançó agermanada amb paraules i melodies. Així i tot la glosa és coneguda, pel que suposa el seu recuperament, arreu de tota la nostra aimada Mallorca. La glosa és viva, doncs, VISCA LA GLOSA!

*La glosa és un bell parlar
que enamora tots los cors;
són com a belles flors
a punt totes a bé aimar*

GABRIEL PIERAS SALOM

Turisme, Església i Mallorca

Després del Congrés...

per Antoni Alzamora i Salom

Se n'anaven tot contents quan ens encaminàvem cap a l'Aeroport deixant darrera el Santuari de Lluç, allà on havíem passat junts mig dia i tingut la reunió de comiat i de les resolucions finals. Ells, els qui havien vingut de fora per a participar en el Congrés, deien: «Ha sido un congreso estupendo, por la organización, los temas, etc.» I jo pensava dins mi: Ha estat un congrés com els altres, bastant superficial. Què tindrà a veure tot això amb el Regne de Déu?

Allà dalt, a Lluç, encara quedaven els altres congressistes, més tard en Santi s'encarregaria d'acompanyar-los a Ciutat.

350.000 pessetes de dèficit, mitja dotzena de preveres mallorquins que hi varen participar i mitja dotzena més que hi varen guaitar, després d'haver visitat jo totes les parròquies de Mallorca de voramar i després d'haver enviat invitació i programa a tots els seus rectors respectius; això és el balanç que jo faig des de la personal òptica del meu sentiment. Sent una vegada més que he fet el ridícul i que he donat a altres l'oportunitat de lluir-se inútilment si consideram la finalitat per la qual és organitzat un congrés.

Malgrat tot això, m'arrisc a fer un petit resum d'allò que va ésser o va voler ésser el XV Congrés-Assemblea Nacional de Pastoral de Turisme convocat sota el signe ètic, humanitzador i dignificador de la pràctica del Turisme.

MISSATGE DEL CONGRÉS

Entre tots érem uns setanta els qui participàrem en les reunions, comunicacions i ponències que queden reflectides en aquests punts que volen ésser memòria, síntesi i missatge del Congrés per a tots els homes de bona voluntat siguin o no creients:

1.— *El fet turístic és universal i implica i revela l'home amb els seus comportaments.*

**L'ESGLÉSIA
NOSTRA**

2.— Encara que la fe religiosa no és per a tots punt de referència necessària en aquest moment actual, *l'Església no pot deixar d'oferir la seva visió ètica de cara al món del Turisme.*

3.— *Europa, mare universal de cultura en justícia i llibertat.*

4.— *Ètica civil*, portadora autònoma de *valors humans indiscutibles* com és el respecte al *pluralisme* i la *democràcia*, etc.

5.— *El cristià celebra el progrés humà* i la grandesa dels seus ideals de l'home proclamats en el segle XVIII amb el moviment cultural de la Il·lustració; però reconeix que l'exaltació de l'individu o d'una col·lectivitat duita a un absolutisme exacerbada, indubtablement condueix cap a un desastre social i individual.

6.— La llibertat i la igualtat solament existeixen quan hi ha *homes vertaderament lliures i iguals*.

7.— Els *punts de referència ètica* són els qui marquen el fil de la *història humana*.

8.— Notam que la cultura humana camina en molts d'aspectes cap a una exaltació de l'individu prescindint d'uns valors ètics que comporta el *convivre responsablement amb els altres*. El Turisme també es pot convertir en instrument d'aquest individualisme consumista.

9.— La *crisi de la solidaritat* produeix un *home insegur*.

10.— L'exigència interior d'un comportament digne de la persona humana és un patrimoni cultural inspirat en la convicció religiosa que *Déu és autor i protector de la vida humana*. La idea que solament és digne de consideració el que es pot vendre o comprar ha deixat sense fonament tota ètica de convivència.

11.— Davant un món de comunicació artificial de masses *l'home d'avui es troba tot sol entre la multitud*.

RESPOSTA DE L'ESGLÉSIA AL TURISME

L'Església, mitjançant l'oferta de la seva ètica cristiana, vol aportar una resposta a la situació actual de l'home especialment implicat en el món del Turisme:

A) Per una visió més humana del Turisme.

B) Davant un procés de massificació i comercialització a tot nivell, l'Església surt en defensa dels valors i drets humans: La persona sempre per damunt de les coses.

C) Hospitalitat i convivència, compartint els béns naturals i culturals dins l'àmbit d'unes relacions vertaderament interpersonals enfora de tot servilisme.

D) Col·laboració amb les altres confessions cristia-

nes per a una millor acollida i servei als germans turistes, caminants tots ells amb nosaltres cap a una transcendència comú. Ens encoratja el missatge fet al Congrés pel Bisbe de la Diòcesi Anglicana d'Europa. Ens proposam a nivell ecumènic elaborar una declaració conjunta sobre «els drets i deures del turista».

E) El Congrés considera que el Turisme ha estat font de riquesa i de llocs de treball gràcies a l'esforç dels empresaris i treballadors.

F) Però la part més vulnerable en la relació «Empresa i Treball» podria recaure sobre els més dèbils si no hi ha una vertadera justícia social.

G) El creient reconeix que el punt de partida i la suprema llei dels comportaments és l'amor, i que el Turisme, que es mantén fonamentalment en el camp de les relacions, no pot sobreviure si no s'alimenta de l'harmonia en les relacions laborals i del respecte a tota persona.

H) La formació professional dels treballadors, les relacions humanes en l'empresa turística, la justa recompensa en la distribució dels beneficis, l'observança dels pactes i convenis, la responsabilitat compartida etc., són expressions d'una ètica laboral.

I) El conflicte d'interessos que desemboca en una vaga exigeix un esforç seriós de diàleg entre les dues parts i també una justa consideració de respecte als drets d'uns tercers implicats.

J) Creients o no creients, tots els agents de turisme estan obligats a fer més humana i humanitzant la pràctica d'aquest fet mundial.

L) L'Església valora el turisme i sense oblidar aquells que no poden practicar-lo i aquells marginats de la societat opulenta desitja per a tots els implicats en els serveis turístics un millor creixement integral de la persona.

Acabar el Congrés als peus de la Mare de Déu de Lluc és signe d'esperança per a tots aquells que creim, esperam i estimam el Turisme.

ANTONI ALZAMORA I SALOM
Delegat regional de Balears
per a la Pastoral del Turisme.

GRAVACIONS DE L'ESCOLANIA DE BLAVETS

Disc ll. d. LLUC. CANÇONS DE L'ESCOLANIA
PVP 700 ptes.

A LA MARE DE DÉU
PVP 300 ptes.

Disc c. d. ELS BLAVETS DE LLUC CANTEN...
CANÇONS DE CONCERT
PVP 300 ptes.

Cassete LLUC. CANÇONS DE L'ESCOLANIA
PVP 300 ptes.

Disc c. d. ELS BLAVETS DE LLUC CANTEN...

Cassete ANY DE LLUC 1884-1984. CÀNTICS DELS
PELEGRINS
PVP 350 ptes.

Fills de França a Lluc

pel P. Rafel Juan, m.SS.CC.

Lluc sempre ha estat obert a pelegrins de totes les nacions.

A Lluc s'hi senten i s'hi han sentit parles tan diverses... Des de les «fonies» dialectals dels balears i les pròpies dels grecs, sards, maltesos, turcs, rossos..., a les dolces inflexions de les llengües itàliques de ligurs, toscans, napolitans..., a més de l'estil·lada dels castellans, de la dels catalans, qual sia, i de la nasal dels francesos.

D'aquests hem de parlar.

UN PREVERE FRANCÈS AL S. XV

Als llibres antics del Santuari es lligen noms de francesos ja al darrer terç del segle XV: concretament el d'un prevere francès, Mn. Guillem Mourrissa, qui, per la forçada dispersió dels canonges del priorat de Lluc, fonc escollit pel Vicari General per a substituir aquests en la celebració del culte de Déu i de la Mare-de-Déu a l'església de Lluc.

Pel moment ignoram els motius de la presència d'aquest mossèn francès a Mallorca; tal volta era amic del prior Igual, causant de la desfeta del priorat lluquer.

A Lluc li feia companyia, com un simple subordinat, un dels destituïts canonges, Mn. Pere Garí, a qui l'Ordinari diocesà havia permès de continuar a la Casa tan sols com auxiliar del dit Mn. Mourrissa.

En tan enutjosa conjuntura, a l'ofici diví que a Lluc se celebrava poc li mancava per ésser una extravagància, quan al llatí, adobat de mallorquí, del bon mossèn Pere, hi arrambava Mn. Mourrissa el seu llatí, rabejat de francès, de narigosa pronúncia. I a l'hora de participar els feels en la pregària en llengua vernacle, no sabien quan ni com respondre al prevere estranger.

Els qui recordaven l'exemplar litúrgia d'abans, no s'hi trobaven en aquella diglòssia, o, si voleu, disglòssia, al fil de la ridiculesa.

Ho lamentava Mn. Pere Garí, constret tots jorns a compartir per força la responsabilitat del trist espectacle. Són seves aquestes paraules:

«...a vegades par sia burla o joch lo lur cantar de dos llenguatges qui nos concorden...; moltes vegades és més scàndol que no lohar Déu...» (1).

El nomenament del prior Pere Exertell per la Cúria romana esbargí tan grotesca situació.

MENESTRALS I DEVOTS

Altres francesos trobam a Lluc vers l'any 1516 en tasques, si materials, més constructives. Són picape-

El Rd. Francesc Tortell, rector de Lluc, de qui es parla a la fi d'aquest article.

ders i un serraller que treballen en l'obra de la Casa de Lluc, contractats per Mn. Gabriel Vaquer.

Mestre Antoni, *lo francès*, qui fa la seva feina en *lo corredor* als anys 1516, 1517 (2); mestre Joan, francès, qui treu guix en la pedrera l'any 1517 (3), tal volta de Binifaldó, i un *manyà* (serraller), francès, de Pollença, l'any 1522 (4).

Des d'aquest any en passaran seixanta-sis sens que vegem cap referència de francesos a Lluc: després, les que trobarem seran de devots, i més que res, de gent de mar, agraïda a la protecció de la Verge.

Efectivament, el 25 de juny de 1588, el mariner francès Phelip Barthomeu presentà a nostra Senyora de Lluc

una corona o rosari de os de la Índia, en los pater nostres de vidre, en un floch de seda en lo matex, en un ram de seda groga, de diversos colós (5).

I dia 24 d'abril de 1604 un francès oferí 4 reals castellans, o sia 11 sous i 4 diners, i el dia 31 de maig del mateix any el capità Baltasar Debrelnardo donà 50 reals castellans, equivalents a 7 lliures, 1 sou i 8 diners, «per charitat desta santa Casa» (6).

Hem de subratllar l'obsequi que féu, el 6 de gener de 1628, el patró Francesc Gentem, «de la ciutat de Prohensa (sic) de una figura, anomenada la Nunciata de Tràpena (Tràpani), de alabastre, daurada, de bulto, ab nostro Senyor a la squerra» (7).

Més qualche francès hi havia que no s'acontentava de deixar la seva ofrena o resar i partir, sinó que estava nou dies seguits a Lluc, «feia novena», per acompliment de la seva pietat. Així ho llegim del Senyor Antoni Farges:

A 9 de novembre 1629 he rebut del Sr. Antoni Farques, francès, 90 reals castellans, per una novena va fer assí, a casa, o sia 12 lliures, 16 sous, 8 diners (8).

A l'entorn de 1630 reparam la presència de francesos a Lluc, tal volta pel cas del salvament de la sagetia «Santa Bàrbara», comandada pel patró Feliu Reynau, qui vingué a Lluc el 18 d'octubre de 1630, per a donar gràcies a la Mare-de-Déu, amb dos mariners seus, també francesos. Fil per randa ho conta el Dr. Rafel Busquets en la seva història del Santuari, en mallorquí, ps. 130 i 131.

ELS «BOVETS»

Sovintegen doncs, aquests anys els donatius de francesos, com es veu als llibres Ps. 45, f. 111 v., Ps. 46, fs. 11 v. y 79 y 79 v. Després s'estronquen fins l'any 1647, quan trobam a Lluc el llinatge *Bovet*, de tan bona recordació, com tot just hem de veure.

Un d'aquests *Bovets* era el mercader Sr. Joan Lluís Bovet, fill de Lluís i de Francisca Xauleti, diucessa (sic) de Nissa, de la vila d'Honsia, a França, però domiciliat a la Ciutat de Mallorca: persona benestant i d'uns sentiments de tendra devoció a la Mare-de-Déu de Lluc, segons ens ho mostra el seu darrer testament, dictat en el convent de Jesús *extra muros* de la Ciutat de Mallorca el dia 10 de setembre de l'any 1662, al notari Llorenç Busquets (9).

Anys abans, ja a 1647, havia ofert a la Verge de Lluc dues canadelles de plata i un caixonet forrat de vidre (10); però el seu desig, fet disposició testamentària, de dormir el somni etern en l'església de Lluc, ens revela tot un escalf de devoció mariana, com ho comenta Obrador Socias J. en *Santa María de Lluc. Historia de su Colegiata*, p. 187. Així diu el testament:

Elegesch sepultura, al meu cos mort faedora, si moriré dins lo presente Regne de Mallorca, en la Iglesia de Nostra Señora de Lluch, del terme de la Parrochia de Scorca, volent que lo meu cadaver sie aportat allí a coll de homens, y sie donat a cada un de aquells, per son treball, deu lliures, moneda de Mallorca; y vull que aquell sie posat en una de las capellas de dita Iglesia, haont vull sie feta una tomba y en aquella posat lo meu cadaver...

I per això i pel permís i les despeses de les exèquies, deixa 500 lliures a la Casa de Lluc i 250 misses, amb caritat de 3 sous i sis diners; a més de moltes altres al convent de Jesús *extra muros* de la Ciutat, a la capella de St. Pere de la Seu de Mallorca, a l'església de St. Francesc de Paula, i a altres esglésies, al bon voler dels seus marmessors, que, aplegades, fan la suma de 1.000 misses.

Allargariem massa, si afegíem la seva pia voluntat envers l'església de la vila d'Honsia, de la qual prou se'n recordà per afavorir-la amb generositat.

Mori Joan Lluís Bovet a la Ciutat de Mallorca el 25 de juliol de l'any 1663 i podem creure que s'executà la seva voluntat d'esser enterrat a l'església de Lluc, puix el mateix dia de morir, abans de ser aportat a la sepultura el seu cos mort, per manament del Veguer de la Ciutat i a requisició dels curadors de l'heretat, ja fonc obert i publicat el seu testament. Oportunament, el 30

d'octubre del mateix any el prior de Lluc rebé dels mateixos curadors dues lliures pel *drap del cos*, amb que l'haurien amortallat (11).

Mentre visqué Joan Lluís, altres contactes pogué tenir amb Lluc, com un de caire econòmic, que en sabem: la compra d'una porció dels glans del repast, pel valor de 60 lliures, la segona quinzena de març de 1651 (12).

Havia En Joan Lluís Bovet un cosí germà, el patró Honorat Bovet, fill de Ciprian, que compartia amb ell la mateixa devoció a la Mare-de-Déu de Lluc, a la qual condonà el 17 d'octubre de 1648, 6 reals de vuit, o sia 6 lliures, 16 sous (13).

Aquest Honorat havia d'esser l'executor de l'obra pia de son cosí, en el cas que morís a França.

Altres *Bovets* ens queden encara a Lluc, per aquests anys, tal volta de la mateixa família: un Pere Bovet i un Melcior Bovet, qui va matrimoniari amb N'Elisabet Colet i Marcó, Filla de Cristòfol i de Francina, de la família que tenia Son Nebot i Casa Nova d'Escorca.

D'aquest Melcior llegim donatius els anys 1658 (113 ls. 6 s.), 1663 (25 ls.) 1664 (9 lliures) (14).

Per a l'endavant minva la presència «escrita» de francesos als llibres de Priorats (Ps.). El nom d'un el llegim diverses vegades: Monsieur Jaques Vaubella, patró negociant, creim, de qui se servien els Rds. Collegials per a les seves compres, el qual sabia tenir cura també dels seus negocis espirituals, quan es retirava a Lluc «per fer novena». Any 1677 (15).

Punt d'aquesta sèrie de noms francesos serà el de Lluís Giuard Vernet, fadrí, nadiu de Lion, qui hagué de morir als 42 anys a Lluc, el dia 21 d'abril de 1872, molt caritativament agombolat pel rector de llavors el Rd. Francesc Tortell. Remarcà la Premsa el lloable comportament del Rd. Tortell amb aquestes paraules:

...el señor Rector de Lluc prodigaba toda clase de auxilios y los más tiernos cuidados a un pobre artista francés, quien a pesar de cuantos esfuerzos se hicierón, y de nada faltó, murió de un violento ataque del sistema nervioso. Dióse honrosa sepultura al cadáver y celebrándose solemnes exequias. Entregóse al Consulado cuanto pertenecía al difunto: mas cuando el señor cónsul quiso pagar al señor Cura de Lluc los gastos que tal desgracia le había ocasionado, tampoco quiso éste retribución de ningún género. Rasgos de tal clase no necesitan de comentarios... Pedro Ordinas (16).

(1) ACL. S. 70, f. 5.

(2) ACL. Vr. 18, fs. 13 v. i 14.

(3) ACL. Vr. 40, f. 1.

(4) ACL. Vr. 18, f. 16.

(5) ACL. Vr. 41, p. 67.

(6) ACL. Ps. 53, fs. 11 i 1 v.

(7) ACL. Vr. 41, p. 101.

(8) ACL. Ps. 45, f. 8.

(9) ARM. PROTOCOLS B-722, fs. 232-234 v.

(10) ARM. Vr. 41, p. 113.

(11) ACL. Sc. 79, s./f.

(12) ACL. Ps. 56, f. 10.

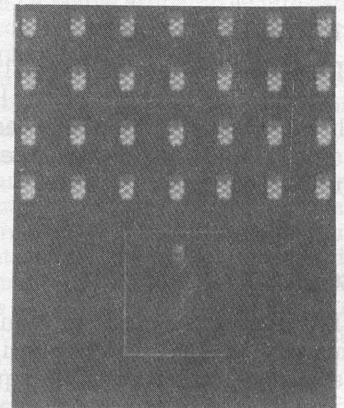
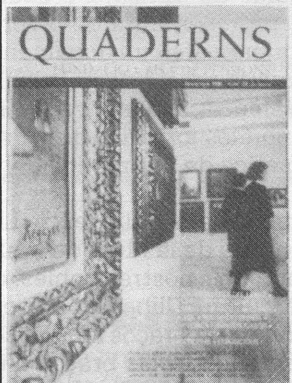
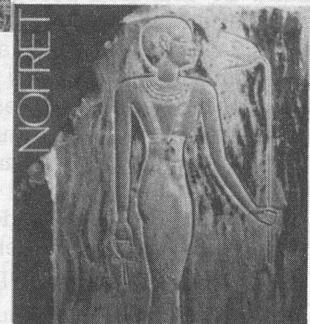
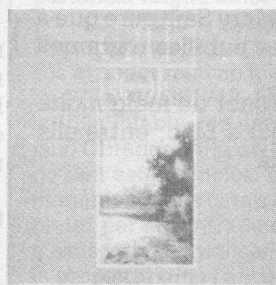
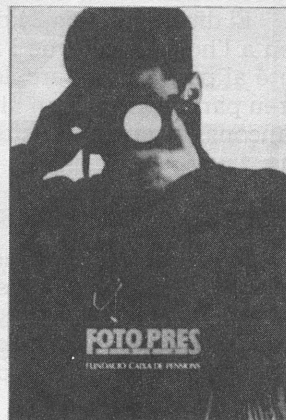
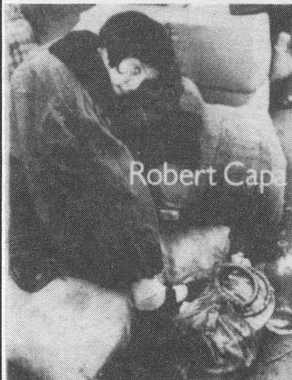
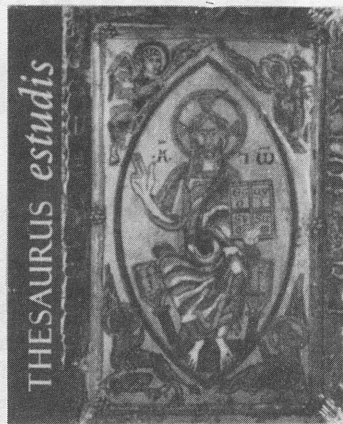
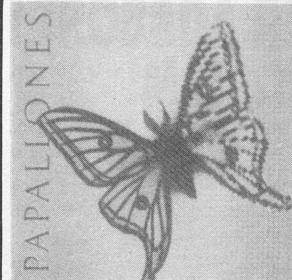
(13) ACL. Ps. 54, f. 8 v.

(14) ACL. Ps. 60, f. 6 v. Ps. 62, f. 71 v. Ps. 63, f. 18.

(15) ACL. Ps. 69, f. 48.

(16) «Diario de Palma». 4 de Mayo de 1872.

FUNDACIÓ CAIXA DE PENSIONS

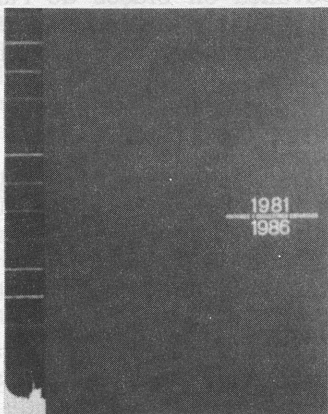
Col·leccions

- Art
- Ciència
- Ciències Socials
- Material Didàctic
- Serveis Socials
- Agricultura i Ramaderia
- Quaderns

**Demaneu el catàleg a les
oficines de la «la Caixa», i als
Centres de la Fundació
Caixa de Pensions**

Fundació Caixa de Pensions,

Via Laietana, 56
08003 Barcelona
Tels. : (93) 302 54 54 i
302 54 04
Télex 97121 FUCP e
Servei d'Informació
Tel. : 317 57 57

Lluc per Mallorca

per Gaspar Alemany

EL PRIMER DE MAIG A LLUC

Forma part de la tradició que l'u de maig la Casa Catalana de Mallorca peregrini al Santuari. Aquest grup arrelat a Mallorca ja fa un bon grapat d'anys, per aquestes dates celebra la seva festa que inclou l'assistència a la missa dels blavets i una ballada de sardanes a la plaça dels pelegrins. Aquest anys la diada va comptar amb la presència de la popular Mary Santpere que a l'ofertori de la missa ofrenà amb les pubilles un ramell de flors.

Aquest cap de setmana del primer de maig molts de mallorquins aprofitaren per pujar a Lluc; entre ells un grup de la Parròquia de Capdellà.

ELS ESCOLTES A LLUC

L'escoltisme catòlic de tot l'Estat es va trobar a Lluc per celebrar l'acabament de la seva Assemblea. La basílica es va veure plena de joves i més grans compartint una jornada de festa a l'entorn dels objectius d'aquesta coneguda institució.

PASQUA DE LA III ZONA

Les parròquies que formen la divisió territorial anomenada III Zona de la diòcesi de Mallorca es reuniren a Lluc per celebrar la «Pasqua familiar». El 10 de maig molta gent s'arreglè a l'acolliment del centenari per celebrar l'eucaristia presidida pel Bisbe de Mallorca i els preveres de les comunitats cristianes. Un gran mapa de l'Illa ocupava el «retaule» on s'hi destacava amb colors la zona pastoral present a la celebració.

A la tarda, després de dinar, al mateix acolliment es va cloure la trobada amb una festa.

FESTA DE LA MARE

El dissabte, 16 de maig, els blavets incorporats aquest curs a l'escolania, en el marc de la festa de la mare, varen ser vestits amb la sotaneta blava i roquet blanc que utilitzaran sempre que participin a les celebracions de la basílica. En el mes de les flors, les mares ofrenaren ramells de flors a la Mare de Déu. Els nous blavets i els de l'any passat cantaren una cançó del repertori llucà. Aquest fou l'acte central de la minsa festa d'enguany.

CONCERT

El dia 23 de maig arribaren a l'escolania els nins candidats a ingressar el curs vinent. Amb les diverses proves de cant, coneixements i converses personals, com també la convivència amb els actuals blavets, s'ha perfilat el nombre dels qui l'any que ve formaran part de l'escolania.

El diumenge, dia 24 de maig els blavets participaren a l'homenatge que l'Ajuntament de Valldemossa reté al pintor Coll Bardolet. Òbviament, després d'un breu parlament que un blavet llegí, s'interpretaren les cançons, mostra de l'esforç i competència de l'escolania.

CLOENDA DE LA XV ASSEMBLEA DE TURISME

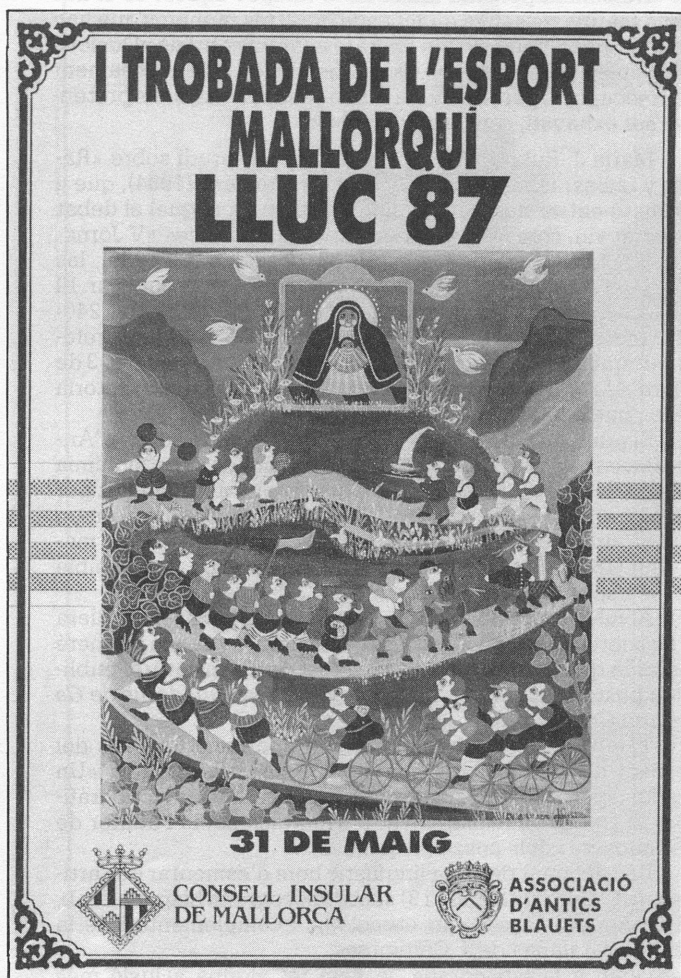
El divendres, 29 de maig es cloqué a Lluc la «XV assemblea-congrés de pastoral de turisme i lleure». També en aquesta ocasió, representants de diverses diòcesis d'Espanya conclogueren amb un document final, la celebració de l'eucaristia presidida pels bisbes de Mallorca i auxiliar de València, monsenyor García Aracil, i un dinar de germanor, les jornades de reflexió al voltant de «La dimensió ètica de la pràctica del turisme».

Al punt 6.e del document final s'hi llegeix: «Lluc, signe d'esperança: ... El santuari de la Mare de Déu de Lluc és un signe de la història dels nostres pobles, cercadors d'enlairament humà, cultura i llibertat. La petita imatge de la dona amb un infant als braços mostra sens parar que el món que neix necessita els braços d'una mare. La Humanitat avança en braços de l'amor, aquest amor que per a nosaltres, els creients, es revela en aquest infant acollit per una dona, i al mateix temps, acollidor del món».

I TROBADA DE L'ESPORT MALLORQUÍ

L'Associació d'Antics Blavets amb el suport del Consell de Mallorca va organitzar el diumenge dia 31 de maig un aplec de totes les federacions esportives de Mallorca. Els camps d'esport de l'escolania varen ser l'escenari de les distintes especialitats. Hi assistí l'Honorable President del Consell, D. Jeroni Alberti.

L'escolania cantà la Salve, i el Prior donà a tots els participants la benvinguda. A la Zona d'acampades del santuari l'associació d'antics blavets, amb l'ajuda dels pares dels blavets actuals, serviren un arròs als participants a la jornada. És aquest un esdeveniment que caldrà repetir.

JORNADA DELS MALALTS

El 6 de juny s'ha esdevingut l'annual pelegrinació dels malalts i impedits de Mallorca al santuari. La delegació diocesana de pastoral sanitària ha tingut especial cura perquè tot sortís bé. Cal destacar l'esment als malalts i la il·lusió com es prepara i duu a terme aquesta diada. El bisbe de Mallorca, com cada any, ha presidit l'eucaristia.

ALTRES NOTÍCIES

Les eleccions municipals han provocat la «mogu-da» de l'ambient lluquer. La presentació de les candidatures d'«Alianza Popular» i Unió Mallorquina han servit per reunir als veïns amb els candidats. El contacte directe ha possibilitat l'exposició pública i crua dels problemes i de les alternatives per millorar-los.

Quan aquesta revista arribi a les vostres mans se sabrà segurament qui és el batle i els seus regidors. Ara cal esperar.

GASPAR ALEMANY

Llibres

OBRADOR SOCIES, Josep, m.SS.CC., *Marginalia. Marjals de Huyalfas* (Sa Pobla), 1987, 172 ps. + 8 lám. a color fora text.

Aquest treball del P. Obrador fou guardonat a la «Festa Pagesa 1982» amb la joia «Patata d'or». Ha sortit enguany. Amb ell la història de Mallorca es veu de bell nou enriquida per qui, arribat a una edat madura, ha sabut retrobar un cau pel qual ja s'hi havia bellugat moltes vegades.

Tot i que l'obra es concentra en els segles posteriors a la conquesta del rei En Jaume, no hi manquen unes al·lusions a alguns vestigis arqueològics, com tampoc hi és absent el batec del pobler que estima i desitja el progrés del seu poble.

De tota manera és a partir del *Llibre del repartiment* que el P. Obrador comença a resseguir el fil de la distribució de les propietats i de les seves ulteriors divisions i/o acumulacions. Per aquesta via ens assabentam d'allò que se sembrava i se-gava i també apreciam la presència del bestiar, que tanta importància tingué dins les terres de la marjal.

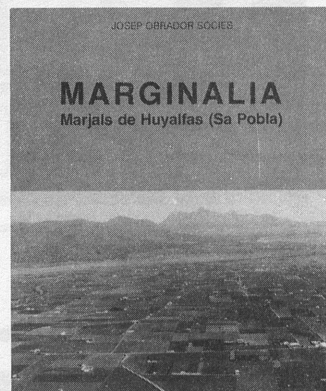
«La Marjal», atesa la seva peculiar condició de sòl, ha passat per un seguit de conflictes i plets, en el qual els recursos al poder reial no hi manquen i la darrera reial ordre de Felip IV (= V) de 1718 diu ben clarament que «En el distrito de la Villa Puebla, me pertenecen unas tierras llamadas la Marjal». Obrador parla del plet que la vila armà al rei, que encara no deu estar conclòs. «N'hi falta que hi fa», afegeix. De tota manera, aquells catalans que s'establiren amb cartes de propietat per la contrada de La Marjal arribaren a viure estrets, a causa de la rigidesa i conservadorisme amb què romangué la propietat dins l'antic règim.

Devora la rica informació sobre la propietat de la terra, trobam força notícies sobre el vessant religiós de la població poblera, alguns dels quals podem apreciar mitjançant dades precises i alguns gravats a colors que enriqueixen l'obra.

M'agradaria veure una ulterior ampliació de les disquisicions sobre un terme tan característic com és ara Huyalfas, que ha arribat a ser gairebé un mot per als erudits, puix Sa Pobla, tant escrit en salat com amb l'article literari, com diu el P. Obrador, és «senzillament: una vulgaritat».

Ultra les nombroses il·lustracions dins i fora text, l'obra que ressenyam va avalada per un apèndix documental de 22 peces, tretes dels arxius que ha visitat el P. Obrador.

Josep Amengual i Batle, m.SS.CC.

AMENGUAL I BATLE, Josep (m.SS.CC.), *Mn. Antoni Roig i Reixart, peoner de la caritat i de l'evangelització, fundador de les Germanes de la Caritat* (Palma de Mallorca, 1987), 145 ps.

En el segle passat l'esponerosa fundació de Congregacions religioses fou un tret característic de l'Església mallorquina. Tot just a les acaballes del segle XVIII, el segle de les llums, un prevere menorquí, rector de Felanitx, fundà en aquesta vila una Congregació de dones, amb aquesta intenció: fer més feliços els seus feligresos, expressió ben progressista aleshores i demostrativa dels ideals il·lustrats que aclarien la tasca de Mn. Roig.

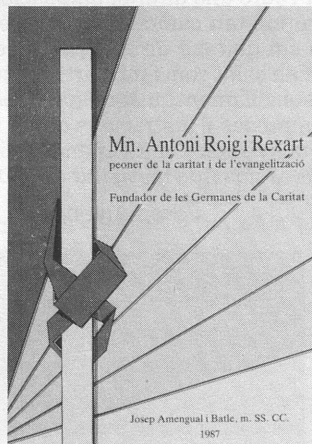
El P. Amengual, repassant les notícies històriques i les biografies que ens han pervingut del Fundador de les Germanes de la Caritat, tracta en aquest opuscle de fer-nos la semblança, el més exacta possible, d'aquest rector de Felanitx i de l'obra que ell va instituir en fundar a la dita vila la primera casa de Caritat.

Les arrels i el creixement d'aquest prevere, nascut a Maó, estudiant a Mallorca i a Avinyó, vicari general de Menorca, rector de Felanitx —com hem dit— i finalment Canononge de la Seu de Mallorca, ens són explicades, crec que amb molt d'encert per un historiador que s'ha esbraonat en la recerca de la nostra història eclesiàstica, tant dels inicis com de les saons més properes del segle passat. Cal també recordar que, com a prevere il·lustrat, Mn. Roig publicà i estudià acuradament la carta encíclica del bisbe de Menorca en el s. V, Sever.

Completen aquesta biografia uns annexos força interessants, entre els quals destacam l'edició de les Regles interines, escrites per Mn. Roig, i les Regles primitives, posteriors al Rd. Fundador i que ja donen una fesomia més conventual a la primera comunitat de dones piadoses i honestes, que lliuraven la seva vida a la pregària, l'assistència desinteressada als malalts i la formació i instrucció de les nines.

Aquest opuscle és una contribució seriosa a la comprensió d'una obra ben eclesial nostra, començada l'any 1798, que s'ha anat expandint per al bé espiritual, social i cultural del poble de Mallorca, i d'altres pobles que han gaudit i gaudeixen de la presència de les Germanes de la Caritat.

P. Ll.

Sharq Al-Andalus

Una revista alacantina, atenta a les Balears

Sharq Al-Andalus. Estudios Arabes. Anales de la Universidad de Alicante és ja una publicació necessària per a la història de les Balears. Els tres volums publicats (1984-1986), ens interessan, no solament per la temàtica general, que té per objecte el món i la cultura àrabs del llevant de la península, ans també per l'atenció amb què se segueix l'època musulmana de les Balears, tenint presents els seus problemes d'in-

terpretació i les repercussions d'aquells segles sobre els temps que seguiren i segueixen.

No som la persona indicada ni tampoc aquest és el lloc per a fer una ressenya qualificada dels tres números que han sortit d'aquest anuari. Em limitaré a fer unes breus al·lusions a algunes col·laboracions, que reflecteixen més palesament la preocupació per la història àrabo-musulmana, sens pretendre ser exhausti, com es pot suposar.

Maria J. Rubiera Mata va publicar un estudi sobre «Ravals y raales; ravals y arrabales; reals y reales» (1984), que li permeté entrar de bell nou dins un camp en el qual el debat ha estat viu, com ho poguérem experimentar a les «V Jornades d'Estudis Històrics Locals» (28-30 novembre 1985), les actes dels quals romanen lamentablement sense publicar. El debat seguí dins aquesta revista (desembre 1985, ps. 240-241; març 1986, ps. 83-84 i maig 1986, p. 148). S'hi torna referir reiteradament Mikel d'Epalsa a la ressenya que fa al n. 3 de *Sharq Al-Andalus* de l'obra de Miquel Barceló et al. «Historia de los pueblos de España, 2».

El primer n. de *Sharq...* interessa també per l'article d'Angel Poveda «Sobre distritos, las explotaciones y la toponimia clánica de Yabisa» (Eivissa). L'autor ja és força conegut per altres treballs publicats a Mallorca. Al n. 2 de *Sharq...* tornam a llegir una col·laboració de Poveda sobre el corsarisme mallorquí (1652-1698), el contingut precís del qual és plausible pel seu subtítol: «un comerç forçat».

Al mateix n. 2 llegirem un assaig de Na Magdalena Riera Frau sobre «Els Bânû Khawlâni a Mayûrqa», que ens prometé tastar la que havia de ser la seva tesi de llicenciatura, publicada posteriorment pel Museu de Mallorca (*Quaderns de Ca la Gran Cristiana*, 6).

També aquest volum conté una aportació feta des del vessant de l'arqueologia per Guillem Rosselló Bordoy: «Un ataïfor norteafricano: un ensayo de interpretació iconogràfica». El treball és acompanyat d'il·lustracions de l'ataïfor de l'Almudaina i dels possibles paral·lels.

Des del punt de vista lingüístic hem d'esmentar dos articles de F. Corriente (ns. 1 i 3) sobre lexicografia hispano-àrab, suggerits pel «Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana» de J. Coromines.

Quan a la bibliografia, ja hem fet alguna al·lusió més amunt, a la qual hi hem d'afegir la recensió de R. Azuar sobre Margalida Rosselló Pons, «Les ceràmiques almohades del carrer de Zavellà. Ciutat de Mallorca». També hem de recollir la nota de M. Orfila Pons, sobre el «Primer Curs Joan Ramis i Ramis (Maó octubre-novembre 1984), «Les Illes Balears en temps cristians fins als àrabs», les actes del qual, com tantes obres, romanen sotmeses a la son «institucional».

Té interès evident la recensió de M. d'Epalsa sobre E. Tornero, «La disputa de los animales...», publicada al n. 2 de la revista. El text que estudià aquesta obra editada per la Universidad Complutense és l'antecedent de «La disputa de l'ase» d'Anselm Turmeda.

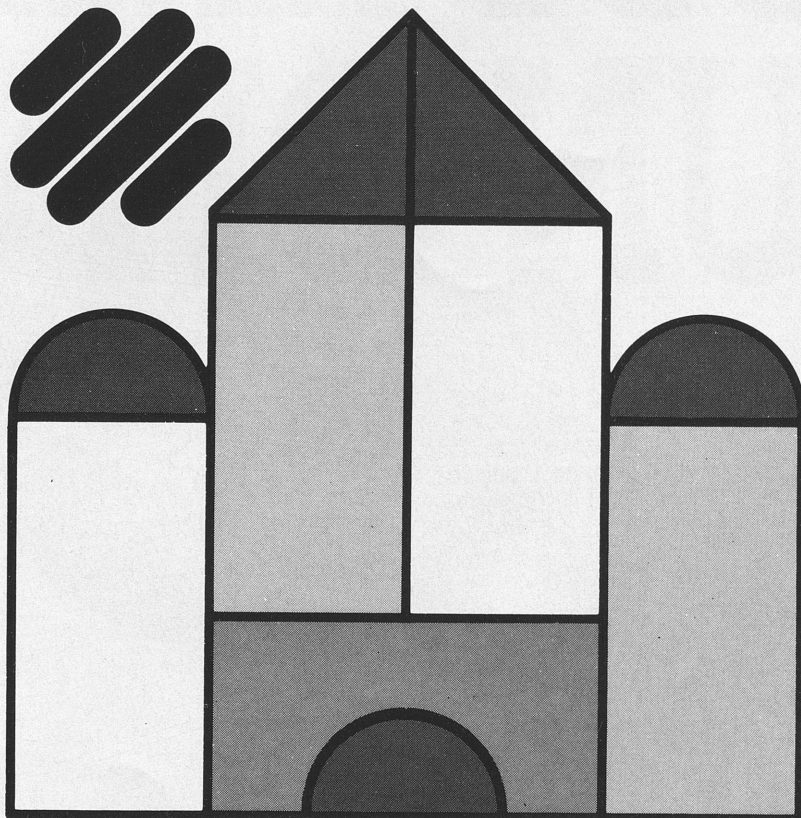
Mikel d'Epalsa i Francisco Franco Sánchez han arribat al n. 3079 de la seva bibliografia sobre temes àrabs del Llevant d'Al-andalus, que conté molts de títols sobre les Balears.

El tercer volum (1986) du la presentació de la «Bibliografia sobre temas àrabs de las Baleares», de Francisco Franco Sánchez, la qual, en fascicle a part, va seguida d'una llista ordenada alfabèticament, els títols de la qual ocupen 41 ps. Aquesta bibliografia, que no ha publicat la revista, es presenta com a separata del seu n. 3. És un servei que hem d'agrair als editors de *Sharq Al-Andalus* i al seu autor.

No vull tancar sense expressar que vaig llegir amb delit l'escrit de M. d'Epalsa «Alguns Aspectes de la morofilia literària actual al País Valencià» (n. 1).

JOSEP AMENGUAL I BATLE

**Visqui en propietat
a preu de lloguer.**

**VIURE EN
PROPIETAT**
PRÉSTEC HABITATGE

BANCA CATALANA

BANC INDUSTRIAL DE CATALUNYA
BANC INDUSTRIAL DEL MEDITERRANI
BANC DE BARCELONA

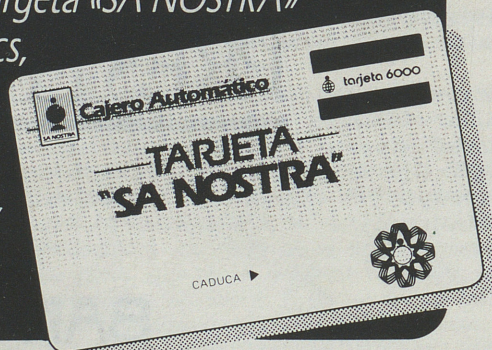
JUST AMB UN DIT

COBRAU, INGRESSAU, CONEIXEU EL SALDO
I L'EXTRACTE DE COMPTES

*Just amb un dit, utilitzant la Targeta «SA NOSTRA»
i els nostres Caixers Automàtics,
disposau dels vostres doblers,
realitzau ingressos, consultau el saldo
i obteniu un extracte del vostre compte,
en un instant i còmodament.*

CAIXA DE BALEARS
"SA NOSTRA"